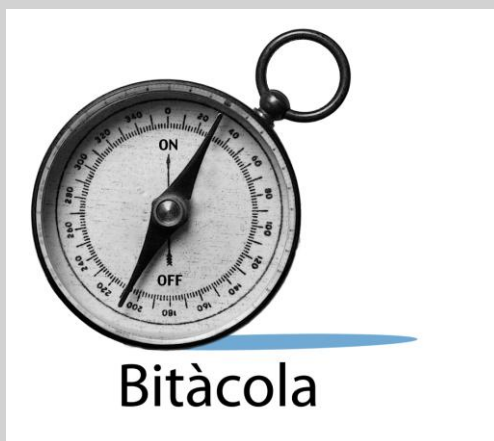

Codi: 3-D-02-03

Treball i Benestar Psicològic

Una aproximació quantitativa de la relació entre el treball, la salut mental i el gènere

Barcelona, Febrer 2012

Projecte subvencionat pel SOC i el Fons Social Europeu, d'acord amb el programa d'ajuts a Projectes innovadors, regulat per l'Ordre TRE/293/2010

Entitats sòcies del Projecte Bitàcola:

Sumari

0. INTRODUCCIÓ	4
1. METODOLOGIA	5
2. DADES GENERALS	9
2.1 Formació i situació laboral	9
3. LA RESIDÈNCIA	12
3.1. Tipus de residència	13
3.2. Responsabilitat en la gestió de la llar	15
4. LES RELACIONS AMB L'ENTORN I EL SUPORT FAMILIAR	19
4.1. Assimilació del malestar en l'entorn familiar	19
4.2. Pressió familiar i treball	22
5. LA INSERCIÓ, LA PERCEPCIÓ DEL MÓN LABORAL I EL MALESTAR PSICOLÒGIC	26
5.1. Inserció laboral	26
5.2. Percepció de situacions de malestar a la feina	30
5.3. Comunicació del malestar	32
6. L'EXPERIÈNCIA LABORAL I EL MALESTAR PSICOLÒGIC	35
6.1. Tipus d'empresa i ocupació	35
6.2. Malestar psicològic a la feina	36
7. LA XARXA DE SALUT MENTAL I LA XARXA D'INSERCIÓ LABORAL	39
8. CONCLUSIONS	41
ANNEX (Qüestionari Bitàcola)	46

0. Introducció

L'informe de recerca que presentem a continuació s'emmarca en el context del Projecte Innovador Bitàcola (2010-2011). Concretament, aquest informe és un dels puntals de la línia d'intervenció dedicada a la producció de coneixement.

Aquesta estudi quantitatiu forma part de la recerca Treball i Benestar Psicològic. Aquest informe es centra en la descripció dels principals factors associats a la relació que s'estableix entre la inserció laboral i la convivència en la llar. Concretament, es centra en el benestar psicològic vers al projecte de vida i vers a la feina.

La intenció d'aquesta recerca és aportar noves dades per poder realitzar actuacions que potenciïn la prevenció de problemes de salut mental o malestar psicològic durant tot el procés d'inserció laboral, tant quan s'està buscant feina com quan ja s'està treballant.

Objectius generals:

- Conèixer i analitzar els factors psicosocials que intervenen en la irrupció dels trastorns mentals en el context laboral.
- Conèixer i analitzar els factors psicosocials que contribueixen al benestar psicològic en el context laboral i d'inserció.
- Conèixer i analitzar les diferències de gènere en els processos d'inserció laboral en persones amb un trastorn mental.
- Analitzar la relació entre benestar psicològic i treball amb perspectiva de gènere.

Objectius específics:

- Realitzar una aproximació a la realitat sociodemogràfica de les persones vinculades als serveis d'inserció laboral.
- Descriure la situació laboral actual.
- Explorar els models residencials amb els que conviuen i les responsabilitats en la gestió domèstica.
- Analitzar les relacions familiars.
 - Assimilació del trastorn mental per part de la família.
 - Percepció de la discriminació patida.
 - Pressió de la família vers la forma d'afrontar la realitat laboral.
- Estudiar la percepció del malestar psicològic vers el món laboral.
 - El procés d'inserció laboral.
 - La gestió de la futura feina.
 - Les prioritats i els imaginaris vers el món laboral.
- Descriure l'experiència laboral de l'últim any (182 casos).
 - Tipus d'empresa i ocupació desenvolupada.
 - Situacions de malestar experimentades.

- Examinar la vivència de la relació amb la xarxa de salut mental i la xarxa d'inserció laboral en l'últim any.

1. Metodologia

Per a la recollida de dades quantitatives s'ha dissenyat un qüestionari¹ específic que ha permès recollir informació significativa per sexe. Aquest qüestionari ha estat elaborat a partir dels principals resultats de la recerca qualitativa Treball i Benestar Psicològic.

Població de referència i mostra

La població de referència o univers han estat les persones amb diagnòstic de trastorn mental que durant el període de realització del treball de camp (octubre i novembre de 2011) eren **persones usuàries dels serveis d'inserció laboral en salut mental de Catalunya**. Aquestes persones, a més, havien de pertànyer a algun dels següents dos perfils:

- Persones no treballadores, involucrades en un procés d'inserció laboral - en qualsevol de les seves etapes - (perfil majoritari).
- Persones treballadores, inserides laboralment mitjançant el suport del servei d'inserció laboral i que a més gaudeixen d'un seguiment a la inserció per part del servei (perfil minoritari).

Pel que fa a l'univers a estudiar, cal subratllar que es tracta d'un col·lectiu força difuminat, distribuït en una gran diversitat de serveis d'inserció de diferent naturalesa i grandària. Aquest element, juntament amb el fet que es tracta d'un col·lectiu tradicionalment poc accessible, produeix que no comptem amb fonts secundàries d'informació que ofereixin dades fiables en relació a la grandària de l'univers.

Per tal d'arribar als subjectes que conformen l'univers, s'ha utilitzat un **mostreig per conglomerats** o punts de mostreig. Aquests conglomerats estant constituïts per les organitzacions que compten amb un servei d'inserció laboral en salut mental, a través dels quals s'ha pogut accedir a la mostra. La participació en la recerca d'una alta diversitat d'entitats ha estat un factor clau per poder arribar al col·lectiu diana amb criteris d'heterogeneïtat i representativitat estadística. Així, s'han enquestat subjectes vinculats a 34 serveis d'inserció contemplant 3 elements de diversificació:

- Dimensió territorial: s'han passat qüestionaris a través d'entitats ubicades a les 4 províncies catalanes.
- Titularitat de les organitzacions: s'han passat qüestionaris tant a través de Oficines Tècniques Laborals (OTL) com a través d'organitzacions del tercer

¹ Tots els gràfics del present estudi són d'elaboració pròpia, realitzats a partir de l'explotació del Qüestionari Bitàcola (Annexat) dissenyat expressament per aquest estudi.

sector social (associacions, fundacions, etc). La especificitat dels recursos oferts per cada organització ha facilitat poder arribar a perfils heterogenis de persones usuàries, tan pel que fa a les seves necessitats com als seus diagnòstics clínics.

- Vinculació al projecte: s'han passat qüestionaris tant a través d'entitats que formen part de la Xarxa Bitàcola com a través d'entitats que no en formen part.

Les dificultats abans esmentades per arribar a l'univers han propiciat que, des d'un punt de vista tècnic, es decidís administrar qüestionaris a través de totes les entitats que estiguessin disposades a col·laborar amb l'estudi. Així mateix, dins de cada entitat o conglomerat es va passar el qüestionari a totes aquelles persones usuàries disposades a omplir el qüestionari. Aquesta administració extensiva de qüestionaris ha possibilitat que finalment es poguessin obtenir resultats estadísticament representatius.

En aquest sentit, s'ha de matissar que la col·laboració d'un gran nombre d'entitats (34) així com la diversitat d'horaris i espais on es van administrar els qüestionaris ha facilitat poder arribar a la mostra amb criteris d'heterogeneïtat.

Treball de camp

Per tal de poder arribar a la mostra, l'equip d'investigació ha contactat amb interlocutors estratègics a cadascú dels serveis d'inserció laboral que, com a norma general, eren els coordinadors/es del serveis. Els qüestionaris s'han enviat als serveis d'inserció mitjançant missatger juntament amb algunes pautes per la facilitar l'administració. Els qüestionaris eren totalment anònims i omplerts de forma voluntària.

En la majoria dels casos, els qüestionaris han estat autoadministrats (omplerts directament per la persona usuària) si bé amb determinats usuaris/es, com ara aquells que tenen dificultats cognitives, s'han omplert amb el suport del/la professional. Així mateix, per raons logístiques en alguns casos els qüestionaris s'han administrat en sessions grupals ja que era l'única manera de poder arribar a determinades persones usuàries.

Factors condicionants

Donada la especificitat del col·lectiu, s'ha d'assenyalar que no s'ha pogut arribar a determinats perfils d'usuaris degut a les seves característiques específiques. En tot cas, no es tracta de grups molt nombrosos. Podem agrupar aquets usuaris/es en:

- Persones que es trobaven en fases molt inicials del procés d'inserció. En alguns d'aquests casos els professionals valoraven que encara no era adequat invitar-los a omplir el qüestionari.

- Persones que degut a la seva situació puntual en relació al trastorn mental, no es valorava com adequat per part dels professionals del servei que omplissin el qüestionari.
- Persones que preferien no realitzar el qüestionari per motius no explicats.

Fitxa tècnica

Grandària de l'univers objecte d'estudi (N): indefinida

Grandària de la mostra obtinguda: n=596

Error màxim admissible: e=4,10% per al total. e=5,03% per la categoria d'homes i e=7,10% per la de dones.

Nivell de confiança: 95,5% (2 sigma)

p=q=0,5 (cas de màxima variància)

Taula 1. Distribució de la mostra: segons tipologia de l'entitat, edat, sexe i província de residència (%).

Tipologia de l'entitat	
Qüestionaris d'entitats que formen part de la Xarxa Bitàcola	71,4%
Qüestionaris d'entitats que no formen part de la Xarxa Bitàcola	28,6%
Tipologia de la persona usuària	
En procés d'orientació o inserció laboral	85,2%
Treballadors/es que reben un seguiment des del servei d'inserció	14,8%
Edat	
16 a 29 anys	21,5%
30 a 44 anys	58,4%
45 i més	20,0%
Sexe	
Masculí	66,6%
Femení	33,4%
Província de residència	
Barcelona	84,8%
Girona	8,9%
Lleida	5,1%
Tarragona	1,2%
Total	100%

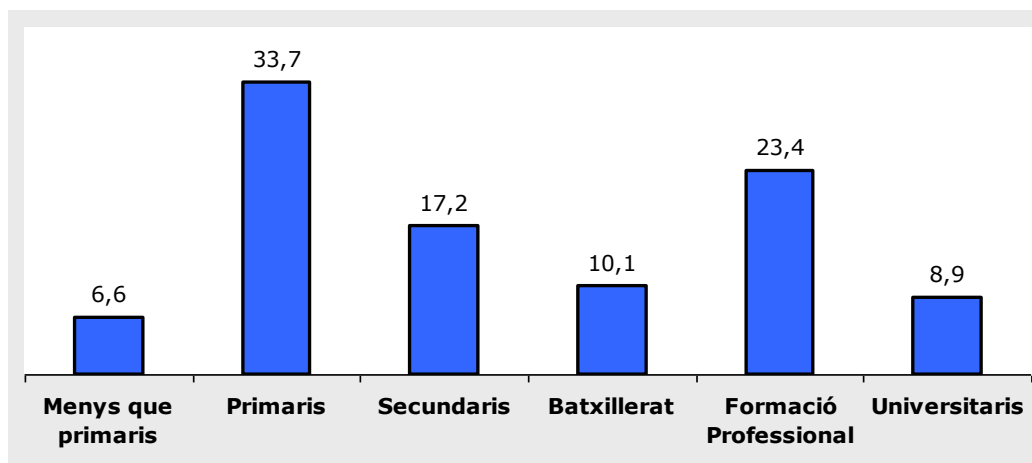
Degut a que no existeixen dades descriptives fiables de l'univers objecte d'estudi, no s'han ponderat els pesos de les variables sexe i edat. Així, donat que el present estudi està realitzat amb criteris de representativitat estadística, la distribució de les freqüències que presenta l'anterior taula es pot observar com una primera aproximació a les característiques de la realitat del col·lectiu, sobre tot pel que fa a l'edat, el sexe i la tipologia de la persona usuària vinculada als serveis.

2. Dades Generals

A continuació s'analitzaran les dades descriptives bàsiques de les persones enquestades, posant especial atenció en el nivell formatiu, la situació i experiència laboral, i el lloc i les persones amb les que conviuen.

2.1. Formació i situació laboral

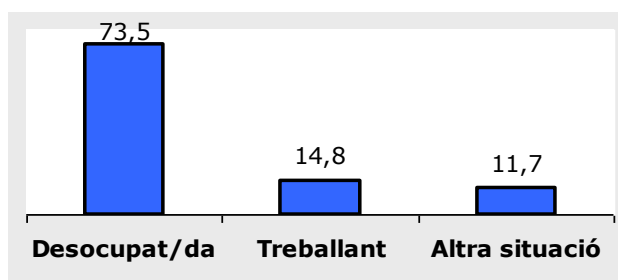
Gràfic 1. Nivell formatiu (%)

La majoria de persones usuàries tenen estudis primaris (33,7%) o han realitzat estudis de Formació Professional (23,4%). Entre aquests dos grups s'engloben el 57,1% dels enquestats/des.

En relació a les dades de tot Catalunya², les persones usuàries dels serveis d'inserció es troben en major proporció en el grup d'estudis primaris (26,5% a Catalunya) mentre que el nombre de persones amb estudis universitaris es menor (15,7% a Catalunya).

Gràfic 2. Situació laboral actual (%)

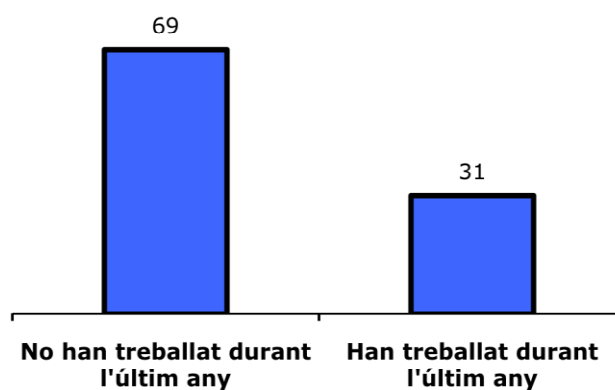
Com s'observa al gràfic 2, la majoria de persones enquestades es troben desocupades o aturades (73,5%), mentre que són poques les persones vinculades als serveis d'inserció laboral que estan treballant (14,8%).

² Font: idescat 2007. S'ha d'assenyalar que les dades de Catalunya s'extreuen a partir de les respostes de persones de 10 i més anys, mentre que les del present estudi s'obtenen de persones majors de 16 anys. Aquest aspecte indica que les diferències en el nivell formatiu encara serien més marcades si comparéssim la distribució dels mateixos grups d'edat per a ambdós fonts.

En la categoria *Altra situació* trobem persones en diferents circumstàncies, com ara aquelles que es troben treballant sense contracte, pensionistes, persones amb incapacitat permanent i persones que consideren la seva ocupació principal el treball domèstic, grup aquest majoritàriament femení.

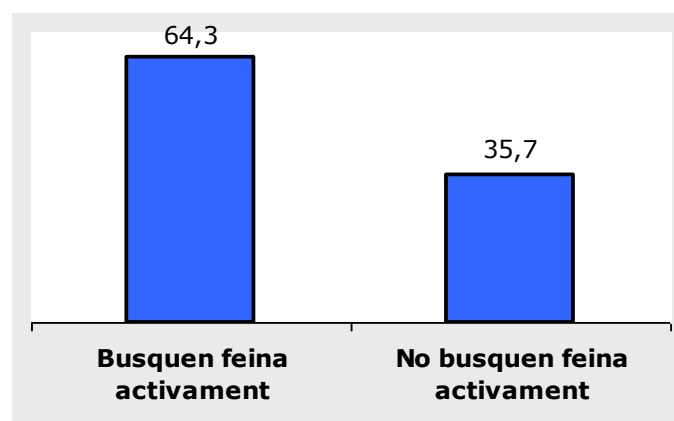
Cal afegir que el 53% de les persones desocupades porten més de dos anys en aquesta situació, per tant, una part important del col·lectiu que analitzem no només es troba desocupada sinó que a més en molts casos aquesta situació és crònica.

Gràfic 3. Treball amb contracte durant l'últim any (%)

La majoria d'enquestats/des no han treballat durant l'últim any (69%). S'ha observat que les dones han treballat de forma lleugerament més pronunciada que els homes durant l'últim any (7,9% punts percentuals de diferència).

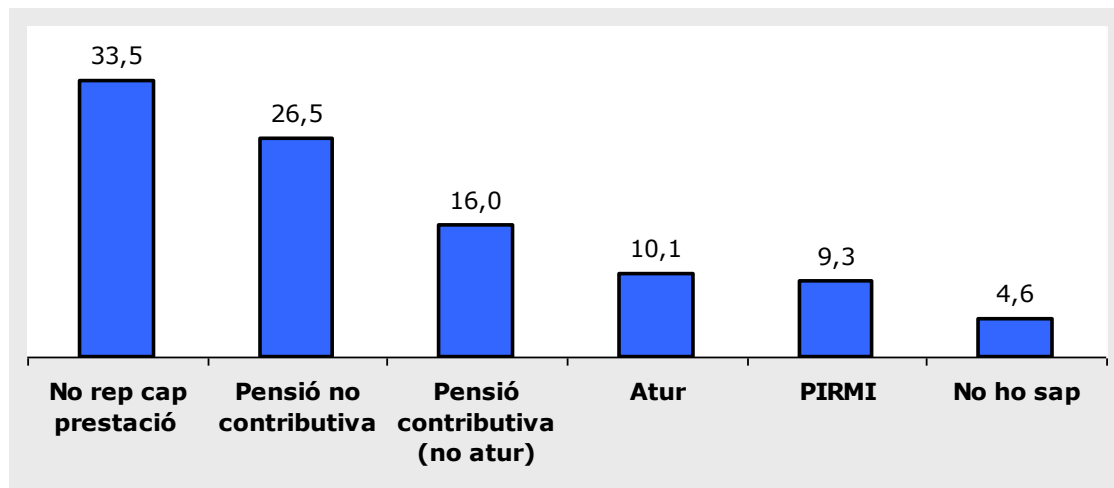
Gràfic 4. Cerca de feina en l'actualitat, entre les persones desocupades (%)

D'entre aquelles persones vinculades al servei d'inserció que no estan treballant en l'actualitat la majoria (64,3%), busquen feina activament, tot i que un volum important de persones (35,7%) no està buscant feina de manera activa.

En aquest sentit, les persones vinculades als serveis d'inserció es poden trobar en fases molt diferenciades pel que fa al procés d'inserció laboral i per tant sembla lògic que una part significativa no es senti encara preparada per d'enfrontar-se a una cerca real de feina. En aquest grup també es poden trobar persones que degut a la situació puntual del seu trastorn mental o a les seves percepcions vers el món laboral, hagin pogut aturar temporalment la cerca activa de feina.

Gràfic 5. Prestacions socials rebudes (%)

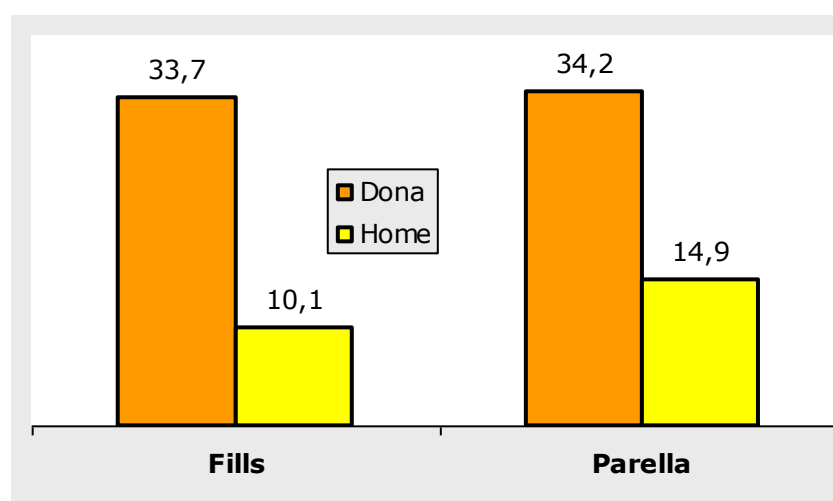
El gràfic 5 presenta la distribució de les persones enquestades en relació a les prestacions socials que reben. El 61,9%, sumant tots els tipus de prestació, reben algun tipus de prestació, sent la prestació no contributiva (26,5%) la que engloba un major volum de persones.

3. Residència

Aquest Capítol 3 tracta de presentar dades que reflecteixen les especificitats del col·lectiu objecte d'estudi respecte la residència, tant pel que fa al tipus de residència on viuen com a les persones amb les que conviuen i a les responsabilitats domèstiques que hi desenvolupen.

A través del present estudi s'ha volgut prestar especial atenció a la qüestió residencial donat que és un element clau en el desenvolupament del procés d'inserció laboral de la persona amb un trastorn mental. Com veurem, es constata que la seva relació vers la llar presenta elements força diferenciats en comparació amb la població general.

Gràfic 6. Persones que tenen fills o parella, segons sexe (%)

Abans d'entrar a descriure les especificitats que presenta el col·lectiu en relació al lloc de residència i a la seva relació amb aquest entorn, s'han de posar de relleu les dades que presenta l'anterior gràfic, ja que poden ser d'ajuda per tal de ponderar els resultats que veurem més endavant. En aquest sentit, i tot i que, en general, la majoria de persones enquestades no tenen ni fills ni parella, són moltes més les dones que els tenen (33,7% i 34,2%).

Com confirmarem més endavant, si bé en el cas dels homes el fet d'anar a un servei d'inserció sembla ser més natural degut a la pressió que pot acompanyar al rol de *breadwinner* socialment construït. Per contra, sembla que una part important de les dones han de tenir altres estímuls o responsabilitats, com ara el fet de que el seu marit hagi perdut el seu lloc de treball, per tal de decidir-se a buscar una feina.

Analitzant aquesta qüestió des d'un altra punt de vista, podem dir que les dones amb trastorn mental presenten més impediments a l'hora d'engegar un procés d'inserció

laboral i no sembla ser (al menys en comparació amb els homes) un procés tan natural i orgànic en elles.

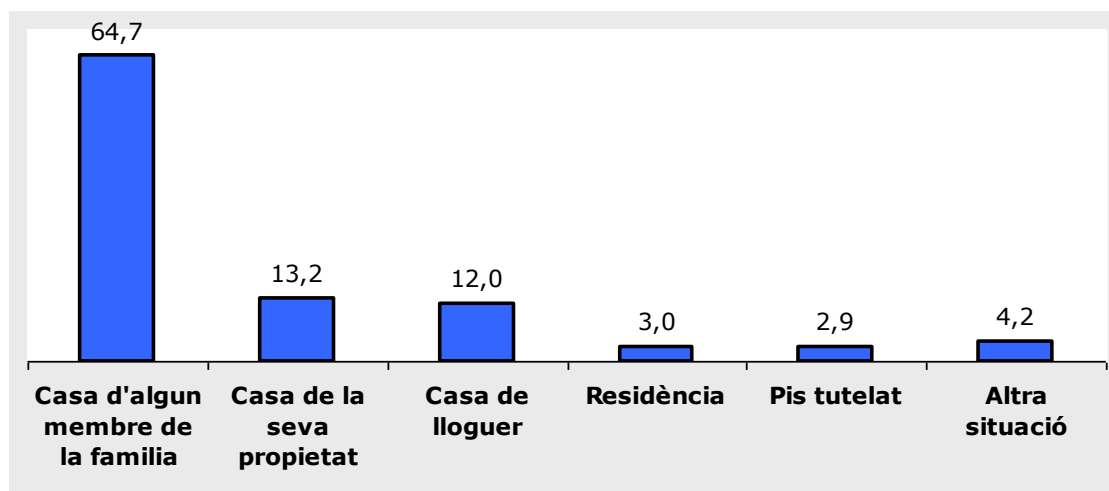
Així, observem dos factors significatius en relació al perfil de les persones que estan vinculades als serveis d'inserció laboral. Per una banda, per cada dos homes només hi ha una dona vinculada als serveis, i per l'altra, les dones que participen en els serveis ho fan en una situació de major urgència o necessitat.

Com veurem més endavant, aquests motius poden produir una major percepció de incomprensió o discriminació per part de l'entorn vers les dones. Al fet mateix de ser dona s'afegeix l'estigma de patir un trastorn mental. Cal remarcar que és en aquesta situació en la que la dona decideix iniciar un procés d'inserció laboral on, en alguns casos, el malestar inicial és més pronunciat pel fet de partir d'una situació de necessitat (càrregues familiars i econòmiques).

3.1. Tipus de residència

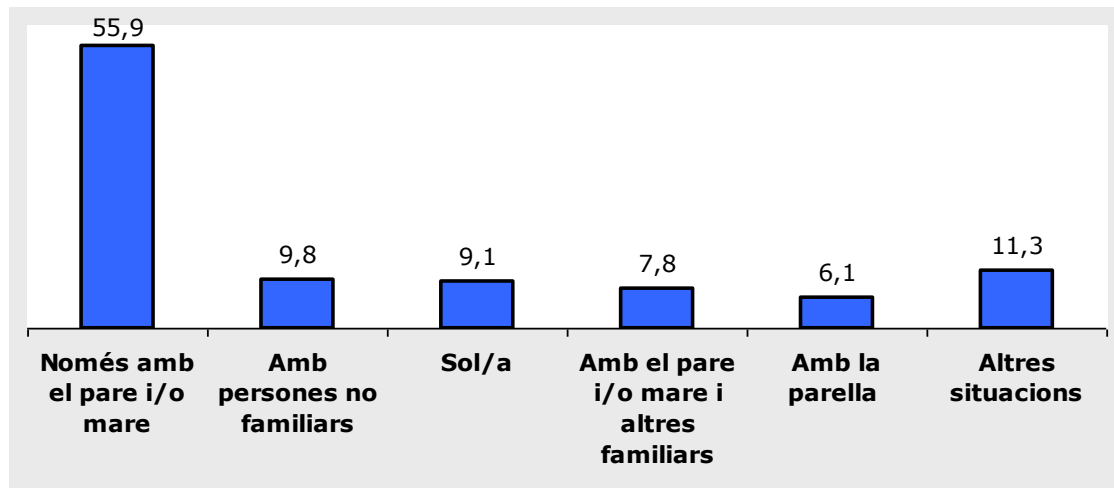
Un cop tractada les diferències de gènere que engloben la convivència de les persones amb un trastorn mental i la seva família iniciem la descripció del context en què la persona viu.

Gràfic 7. Tipus d'habitatge on resideixen (%)

L'amplia majoria de persones enquestades (64,7%) viuen a casa d'algun membre de la família. La manca d'emancipació i la sobreprotecció de l'entorn familiar acostumen a ser trets característics de les situacions que viuen les persones amb un trastorn mental.

Gràfic 8. Persones amb les que conviuen (%)

Tot i que l'edat mitjana de les persones enquestades es de 37 anys, la gran majoria viuen amb els pares (63,7%, sumades les columnes 1 i 4). Resulta revelador que d'entre les persones que formen aquest grup, l'amplíssima majoria viuen només amb el pare i/o la mare. Per tant, tot i que molts d'aquests nuclis familiars eren originàriament llars compostats per més membres (germans/es, avi/a, etc.), en molts casos la realitat residencial acaba tornant-se més petita, quedant finalment reduïda a un àmbit més tancat o protegit.

Malgrat això, el gènere presenta algunes diferències en relació a aquesta qüestió. Així, mentre que el 62,2% dels homes enquestats viuen només amb el pare i/o la mare, aquest grup es veu reduït a un 42,2% en el cas de les dones, que presenten majors nivells d'emancipació o bé conviuen en major mesura amb la parella.

Com s'apuntava anteriorment, el factor residencial, en tant element descriptiu del grau d'emancipació de les persones, és un factor que pot ajudar a caracteritzar els trets diferencials del col·lectiu. S'estima que, a Catalunya, només entre un 20% i un 30% de les persones majors de 16 anys³ viuen amb el pare i/o la mare, mentre que en el col·lectiu que analitzem el 63,7% viuen amb el pare i/o la mare i/o amb altres familiars.

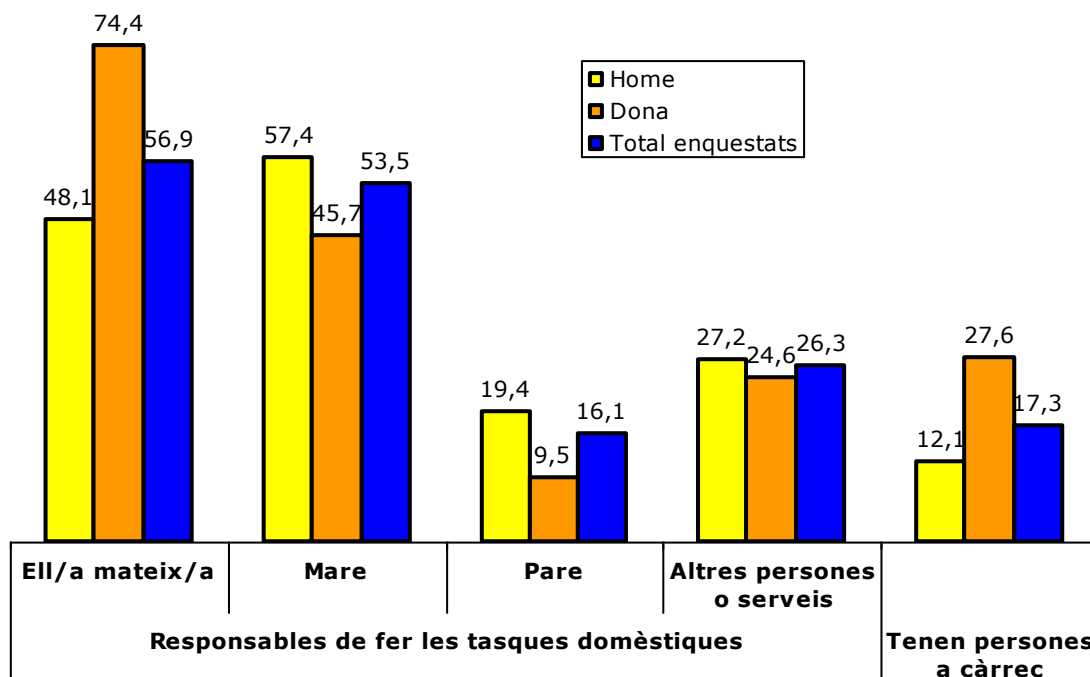
Finalment, apuntar que en la majoria dels casos englobats en la categoria *altres situacions* (11,3%), trobem persones que viuen en el pis de la parella.

³ Estimació elaborada a partir de l'anàlisi de l'informe Llars i famílies a Catalunya. Idescat 2001.

3.2. Responsabilitat en la gestió de la llar

En aquest apartat exposarem com es desenvolupa la gestió de les tasques domèstiques de la llar.

Gràfic 9. Persones que s'encarreguen principalment de les tasques domèstiques en l'habitatge i persones que tenen algú a càrrec, segons sexe (%)

En la majoria dels casos (56,9%, categoria *ell/a mateix/a*) són les pròpies persones enquestades les principals responsables en realitzar les tasques domèstiques. Tot i això, el 53,5% afirmen que és la mare la principal responsable, mentre que el pare sembla quedar, en molts casos, eximit d'aquestes tasques (només amb un 16,1%). En resum, doncs, la pròpia persona enquestada i la mare són, clarament, els principals responsables de les tasques domèstiques.

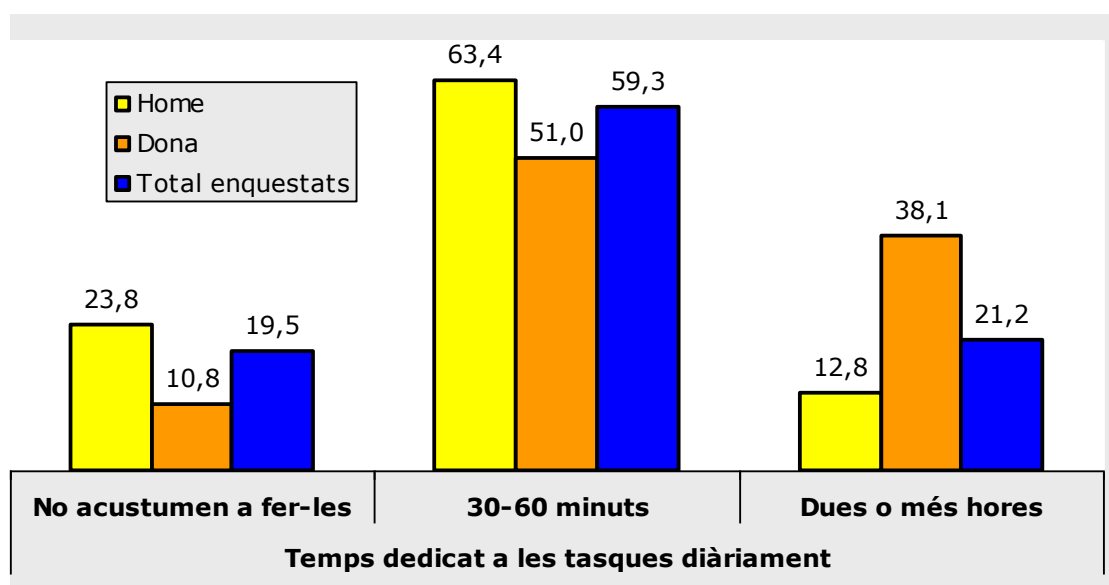
La diferència de gènere és molt pronunciada per la categoria *Ell/a mateix/a*. Així, el 74,4% de les dones enquestades afirma ser la principal responsable de les tasques domèstiques, per un 48,1% en els homes. L'home es veu més recolzat per l'entorn familiar a l'hora de realitzar les tasques.

S'ha d'assenyalar que en moltes llars, però, són varies les persones que s'encarreguen de realitzar les tasques domèstiques. Per aquest motiu, hem volgut conèixer quin és el volum de persones enquestades que afirmen fer les tasques sense ajuda d'altres persones. En aquest sentit, el 21,1% les fa sense suport dels altres, i el gènere indica

diferències significatives: el 31,7% de les dones realitza les tasques sense suport, per només un 15,9% dels homes.

El grau de responsabilitat en les tasques domèstiques ha estat, en el marc d'aquest estudi, l'element on majors diferències de gènere hem trobat. Aquestes diferències encara semblen més significatives quan s'afegeix el fet que les dones tenen més carregues familiars o persones a càrrec (27,6%) que els homes (12,1%).

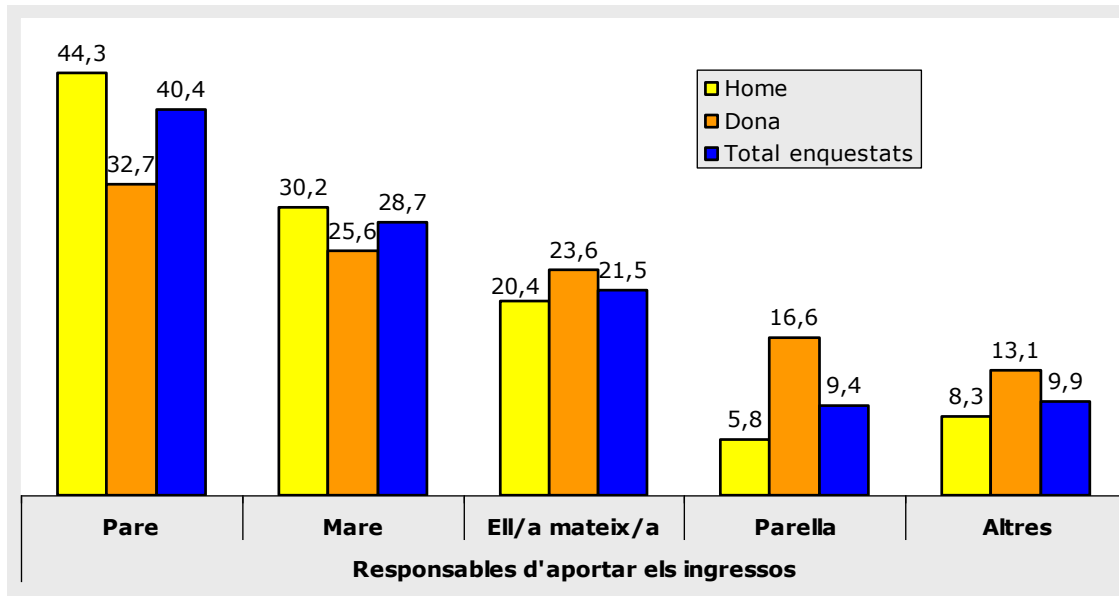
Gràfic 10. Temps dedicat diàriament a realitzar les tasques domèstiques, segons sexe (%)

Les dades comentades anteriorment és confirmen al fixar-nos en el temps dedicat a les feines domèstiques. Si bé la majoria de persones enquestades, ja siguin homes o dones, dediquen 30 minuts o una hora a les tasques domèstiques (59,3%), el percentatge de dones que dediquen dues o més hores es molt més pronunciat que el dels homes (38,1% de les dones versus 12,8% dels homes).

En resum, les dones són en major mesura les responsables de les tasques domèstiques i, a més, dediquen més temps a realitzar-les.

Gràfic 11. Persones que aporten més ingressos a l'economia domèstica, segons sexe (%)

La manca d'autonomia econòmica és, com veiem a l'anterior gràfic, un dels trets característics de les persones amb un trastorn mental vinculades als serveis d'inserció laboral.

Com hem vist abans, tot i l'edat mitjana de la mostra que estem analitzant (37 anys), les persones enquestades tenen tendència a continuar vivint a casa del pare i/o la mare, tendeixen a compartir les responsabilitats domèstiques amb altres persones i, com veiem ara, només un 21,5% afirmen ser els que més ingressos aporten a l'economia domèstica.

En aquest sentit, el suport econòmic del pare (40,4%) i la mare (28,7%) continua sent un factor clau per tal de garantir la qualitat de vida de les persones qüestionades.

Pel que respecta al gènere, s'ha d'apuntar que en el cas dels homes, la dependència vers el pare i la mare és més pronunciada. En aquest sentit cal recordar que ells viuen en major mesura que elles a casa del pare i/o la mare, de forma que aquest major nivell de dependència sembla lògic.

Com a norma general, la dona també depèn d'altres persones per poder garantir uns recursos econòmics mínims, però a diferència dels homes, elles no depenen de forma tant marcada del pare i la mare i en canvi si que gaudeixen d'un major suport de la

parella. En resum, pel que fa a la dependència econòmica les dones semblen tenir un suport més distribuït.

Tot i semblar paradoxal, les dones tenen una responsabilitat lleugerament superior a la dels homes a l'hora d'aportar els ingressos (23,6% de les dones versus 20,4% dels homes) tot i tenir més responsabilitats domèstiques i càrregues familiars.

4. Relacions amb l'entorn i suport familiar

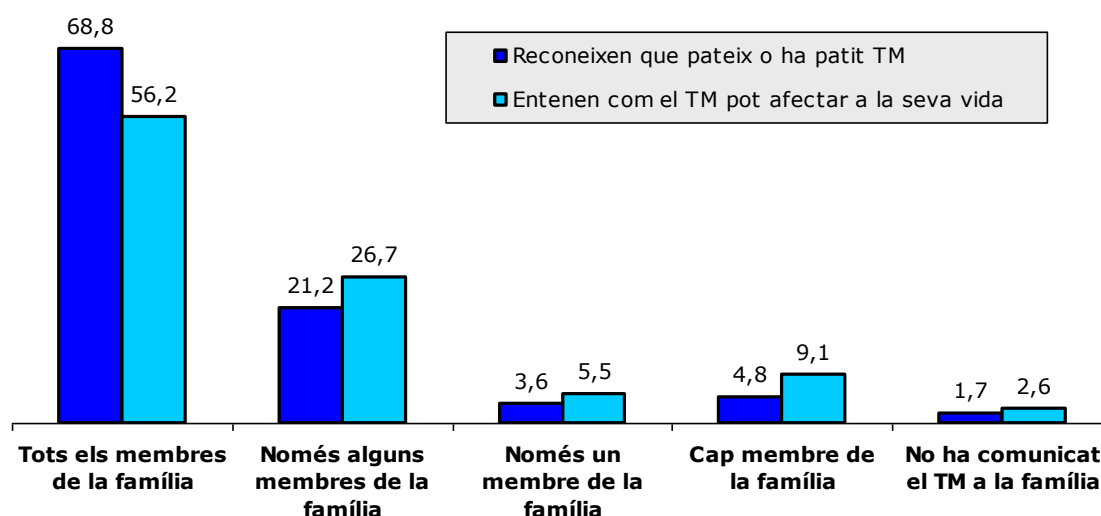
Una vegada explorada la realitat de les persones enquestades en relació als models familiars on conviuen i a les responsabilitats domèstiques que adquireixen, procedim ara a esbrinar quina és la percepció que tenen de l'entorn familiar des d'una perspectiva relacional.

Com s'ha observat anteriorment, els llaços entre les persones enquestades i el seu entorn familiar són força estrets pel que fa al grau de dependència i, a més, acostumen a compartir la mateixa llar. Ara posarem l'èmfasi en la qualitat dels vincles, observant com la persona viu les relacions familiars i com es percep la incidència d'aquestes relacions en el seu desenvolupament personal.

4.1. Assimilació del malestar en l'entorn familiar

En primer lloc, centrarem l'anàlisi en la qualitat del vincle entre les persones usuàries dels serveis d'inserció laboral i la seva família respecte al trastorn mental i als efectes que aquest té sobre la persona afectada.

Gràfic 12. Percepció del reconeixement per part de la família de que pateixen malestar i enteniment de que el malestar pot afectar a la seva vida (%)

El gràfic 12 mostra de forma comparada la percepció del grau de reconeixement i enteniment que la família mostra vers el trastorn mental de la persona⁴. En la majoria dels casos, tots els membres de la família reconeixen que l'usuari/a pateix o ha patit un

⁴ S'ha volgut analitzar de forma separada les categories enteniment/reconeixement. Es parteix d'un punt de vista teòric que manté que l'enteniment per part de la família de que la persona usuària té un trastorn mental que pot afectar a la seva vida suposa un major nivell de comprensió i de empatia vers la vivència de la persona. Mentre que el simple reconeixement que pateix o ha patit un trastorn mental no comporta necessàriament un component de comprensió. Així, la categoria enteniment ens remet a una major qualitat/profunditat de les relacions.

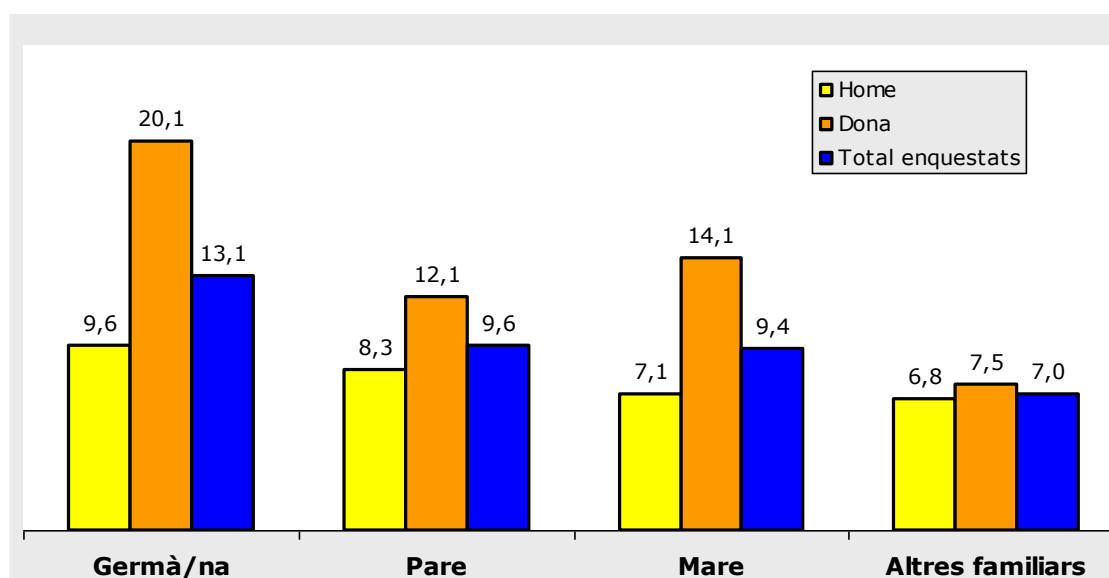
trastorn mental (68,8%) i entenen com el trastorn mental pot afectar a la seva vida (56,2%).

Pel que fa al *reconeixement* del trastorn mental no es troben grans diferències de gènere, però pel que fa al fet d'*entendre* com el trastorn mental pot afectar a la vida de la persona s'han observat algunes diferències.

Mentre que en el cas dels homes el 60,8% d'aquests manifesten que tots els membres de la família ho entenen, aquest percentatge disminueix fins un 47,2% en les dones. Així, hi ha una major proporció de dones que troben aquest enteniment només en alguns o un membre de la família.

Entre aquelles persones que afirmen que només un membre de la família entén o reconeix el seu trastorn mental, aquesta persona acostuma a ser la mare o el germà o germana.

Gràfic 13. Percepció d'haver estat tractat/da diferent per la família en l'últim any, segons membre de la família i sexe (%)

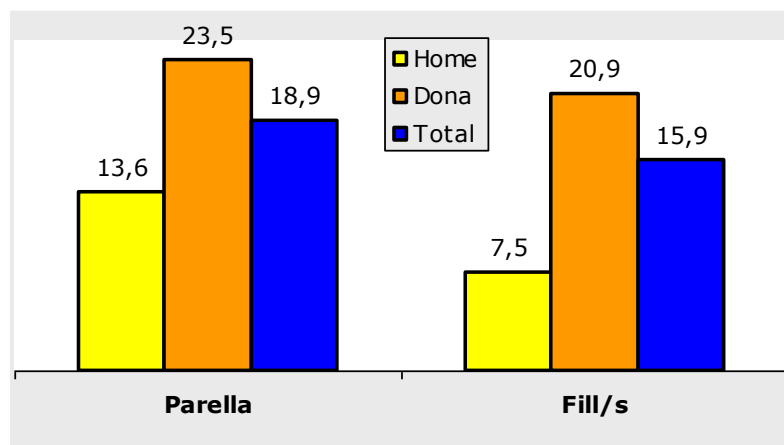

Observant les dades de l'anterior gràfic, es veu com la percepció de les persones enquestades d'haver estat tractades de manera diferent - en un sentit negatiu - pels diferents membres de la família no presenta resultats força elevats, quan s'atén al total de casos (columnes blaves). Tot i això, novament el gènere indica diferències importants: analitzant els resultats associats a cadascun dels membres de la família, veiem com la dona s'ha sentit tractada diferent en major mesura que els homes.

Malgrat que analitzant aquestes dades *segons membre de la família* els percentatges no són elevats. Tanmateix, al examinar les dades de forma agregada si obtenim informació

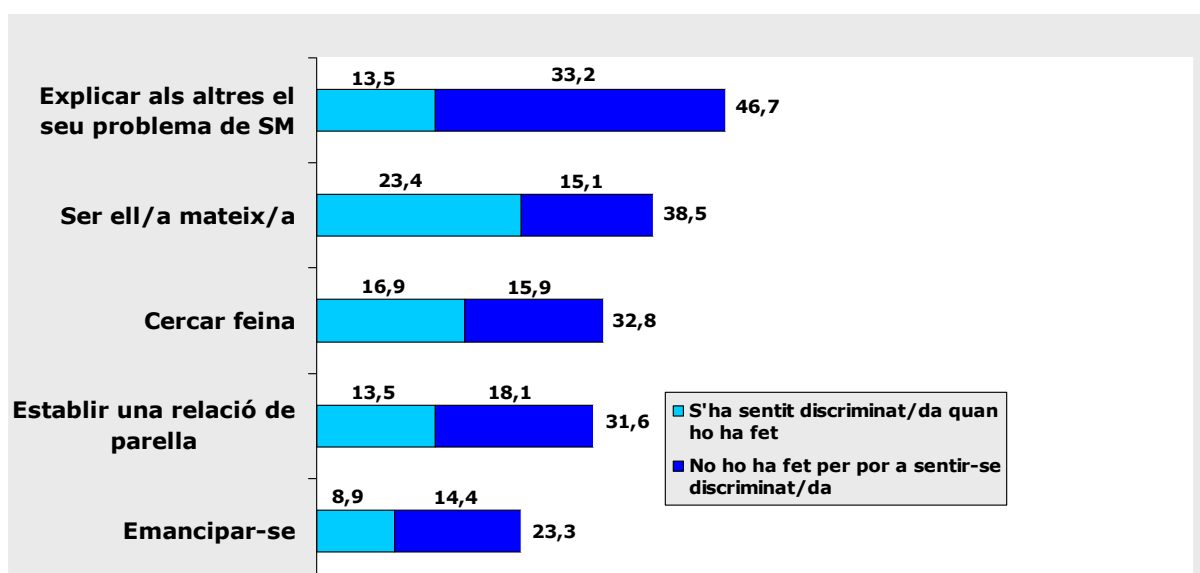
més significativa. Així, en l'últim any, el 40,2% de les dones s'han sentit tractades diferent per al menys un membre de la família, per un 26,4% en els homes.

Gràfic 14. Percepció d'haver estat tractats/des diferent per part dels fills i la parella en l'últim any, segons sexe (%)

El gràfic 14 presenta la percepció de les persones usuàries⁵ d'haver estat tractades diferent - en un sentit negatiu - per part dels fills i la parella en l'últim any. Comparant aquestes dades amb les del gràfic 13, s'observa com la percepció d'haver estat tractats/des diferent - en un sentit negatiu - per part dels fills i la parella es major que amb la resta de membres de la família. La dona torna a tenir una percepció més pronunciada d'haver-se sentit tractada diferent, sobre tot pel que fa als fills, amb 13,4 punts percentuals de diferència en relació als homes.

Gràfic 15. Percepció de la discriminació vers diferents desitjos i anhels (%)

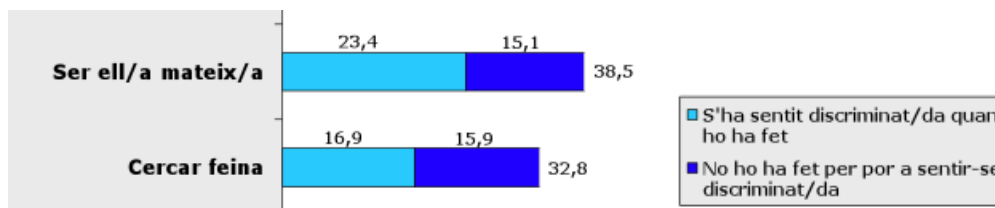
⁵ Per la realització del gràfic 14 només s'han analitzat els resultats d'aquelles persones que tenen fills i/o parella. En aquest sentit, aquestes dades han de ser ponderades ja que, com veiem al gràfic 6, la majoria de persones enquestades no tenen fills i/o parella i per tant el pes real del malestar generat per fills i parella no és molt significatiu per al conjunt del col·lectiu

El gràfic 15 presenta els resultats sobre la discriminació percebuda vers varis desitjos i anhels de caràcter general⁶. *Explicar als altres el problema de salut mental que pateixen* és l'element, dels tractats a l'anterior taula, vers el qual es pateix un major nivell de discriminació.

Així, el 33,2% afirma que, en alguna ocasió, ha deixat de portar a terme aquesta acció per por a sentir-se discriminat/da al realitzar-la, mentre que un 13,5% s'han sentit discriminats/des quan ho han fet. Sumant tots dos percentatges veiem com el 46,7% de les persones usuàries s'han sentit discriminades, en un o altra sentit, en relació a aquest element.

En general, entre les persones que tenen sensacions de discriminació, la majoria tendeixen a reprimir els impulsos vers la realització de les accions o desitjos (com s'observa en la grandària del blau fosc del gràfic) i és prefereix no afrontar-los en comptes de veure's en la possibilitat de ser discriminats pel fet d'haver-los fet.

Aquesta tendència només s'inverteix en el cas de les categories *ser ell/a mateix/a* i *cercar feina*, on la tendència observada és que les vivències de discriminació són majors que la por a ser discriminat:

Observant els dos elements que major grau de percepció de discriminació generen (*Explicar als altres el problema de salut mental que pateixen* i *ser ell/a mateix/a*) sembla ser que els aspectes que més es problematitzen són, potser, els més importants, aquells de caire més general que ens remetent al fet d'obrir-se al món sense por. Aquests elements, que a priori podrien proporcionar a la persona un important grau d'autonomia i alliberament, són percebuts com arriscats ja que el simple fet de *atrevir-se* a portar-los a terme pot suposar sentir-se incompresos i rebutjats per l'entorn.

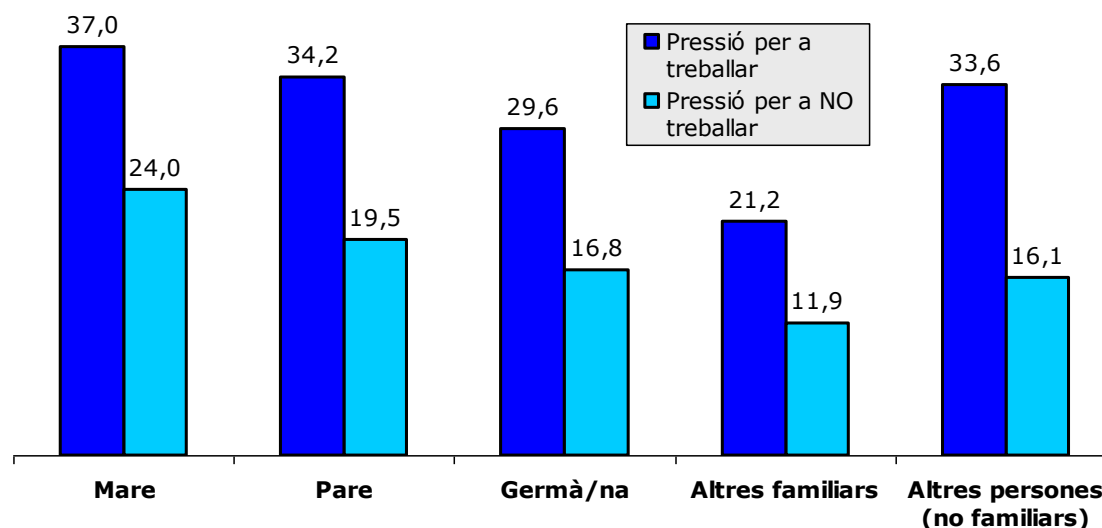
4.2. Pressió familiar i treball

En aquest apartat volem explorar la percepció de la incidència de la família en relació al fet d'enfrontar-se (o no) al treball. En aquest sentit, a més de conèixer si les persones enquestades s'han sentit pressionades durant l'últim any per part de l'entorn familiar *per treballar*, també s'ha volgut formular la pregunta a l'inversa, donada la sobreprotecció

⁶ Tot i que ens trobem en el bloc sobre suport familiar i relació amb l'entorn, el gràfic 15 presenta resultats sobre percepcions generals no circumscrites a la família ni a cap entorn concret.

que en moltes ocasions experimenta aquest col·lectiu: ¿s'han sentit les persones usuàries pressionades *per a no treballar*?

Gràfic 16. Persones que s'han sentit pressionades en alguna ocasió durant l'últim any per a treballar o no treballar, segons membre de la família (%)

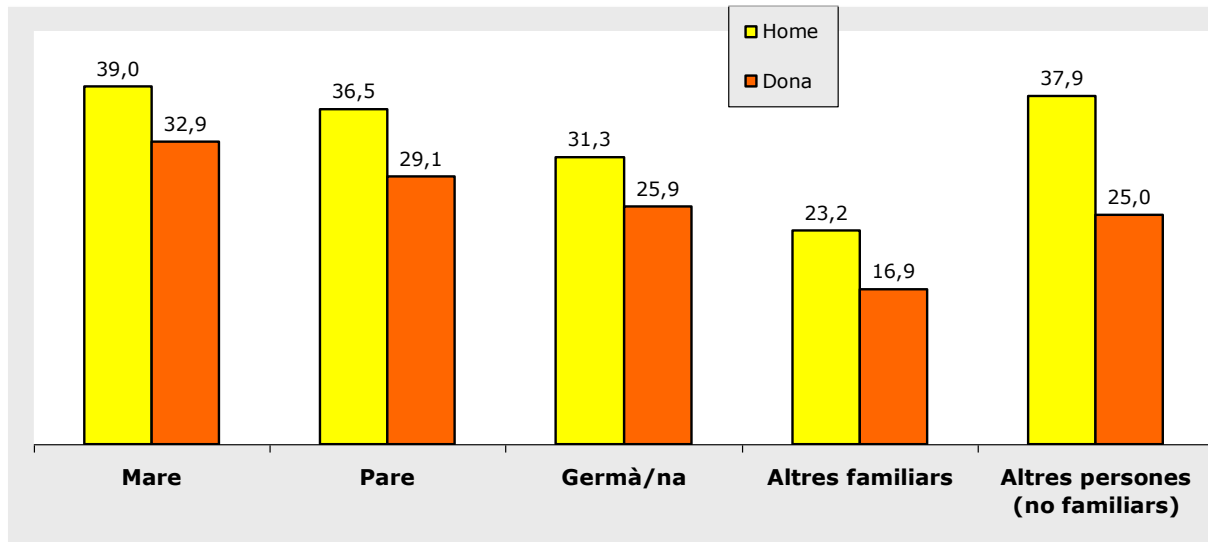
Pressió per a treballar: tot i que les prevalences no superen en cap cas el 40%, s'ha d'assenyalar que la mare és el membre de la família del qual es sent una major pressió en relació al fet de posar-se a treballar (37%), tot i que bastant a prop es troba al pare i altres persones de l'entorn que no pertanyen a la família (34,2% i 33,6% respectivament).

D'entre aquelles persones que tenen fills, només el 21,3% s'ha sentit pressionat per aquests per a treballar, i un 12,4% per a no treballar.

En canvi, d'entre els homes que tenen parella, el 41,5% s'ha vist pressionat alguna vegada per a treballar, mentre que les dones amb parella no han sentit una pressió tant important per part del company (30,2%).

Pressió per a NO treballar: si bé la pressió per a treballar es més habitual que la pressió per a no treballar, observem que en alguns casos també existeix aquest tipus de pressió, tot i que no molt elevada. La tendència, observats els resultats vinculats a cada membre de la família, segueix una tendència similar a la pressió per a treballar. Així, la mare es manté en el primer lloc (24%), seguida pel pare (19,5%).

Gràfic 17. Percepció d'haver-se sentit pressionats/des en alguna ocasió durant l'últim any per a treballar, segons membre de la família i sexe (%)

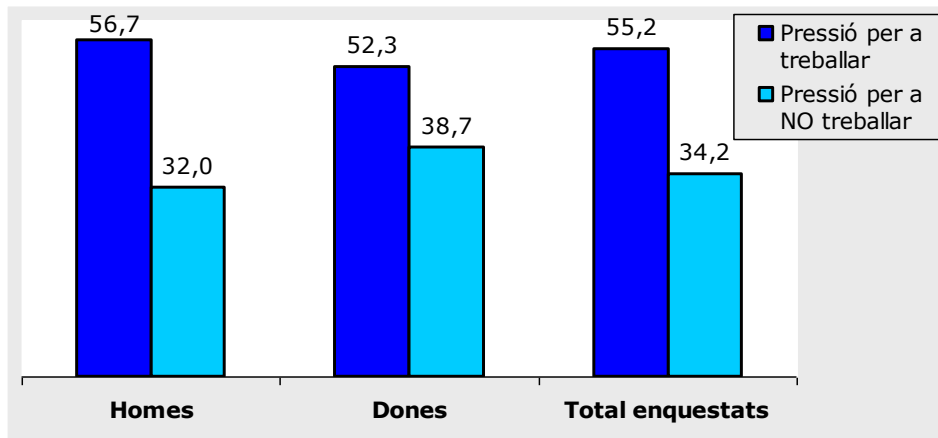

El gràfic 17 només explora la *pressió per a treballar*, comparant les diferències de gènere que existeixen en relació a aquest tipus de percepció. Així, resulta significatiu que les diferències, tot i no ser molt les pronunciades, mantenen una mateixa tendència: l'home es sent més pressionat en tots els casos, independentment de quin sigui el membre o conjunt d'individus als que fem referència.

Tot i que petites, cal donar el degut valor a aquestes diferències ja que aquest aspecte (*la pressió per a treballar*) és, de tots els elements tractats en el present estudi, quasi l'únic on els homes senten una major sensació de malestar que les dones.

El rol de *breadwinner* socialment adquirit de l'home (treballar, aportar seguretat econòmica al nucli familiar) sembla imposar-se en aquesta ocasió, malgrat les dones tenen sensacions de malestar majors respecte la resta d'elements tractats en el present estudi.

Gràfic 18. Percepció d'haver-se sentit pressionats/des en alguna ocasió per a treballar o no treballar per al menys un membre de la família o per l'entorn proper. Últim any. (%)

L'anterior gràfic recull dades agregades (sense reparar en el membre de la família) en relació a la pressió vers el fet de treballar. D'aquesta manera obtenim una mirada de conjunt i podem conèixer si les persones enquestades han sentit en alguna ocasió, durant l'últim any, pressió en relació al fet de treballar.

Més de la meitat de les persones enquestades (55,2%) s'han sentit pressionades *per treballar* per part d'alguna persona durant aquest últim any, mentre que una de cada 3 persones (34,2%) s'han sentit pressionades *per a no treballar*.

S'ha de tenir en compte que en ocasions, una mateixa persona pot haver-se sentit pressionada per part d'algú per a treballar, i a la vegada haver-se sentit pressionada per altres persones a no fer-ho. La situació de la persona vers el seu trastorn mental i la diferent manera en que els actors de l'entorn avaluen aquesta situació pot desencadenar aquest tipus de reaccions i recomanacions contradictòries que, probablement, no faciliten que la persona amb trastorn mental senti seguretat a l'hora de prendre decisions concretes.

Pel que fa a la qüestió del gènere, les diferències no són molt importants, però es força revelador observar com les dones senten, en relació als homes, una major pressió per a no treballar i, en canvi, una pressió menor per a treballar. Es constata que els rols associats al gènere són un fenomen transversal que transcendeix el fet de patir un trastorn mental.

5. Inserció, percepció del món laboral i malestar psicològic

En aquest bloc analitzem els elements més centrals del present estudi, tots aquells relacionats amb els processos d'inserció laboral i les percepcions vers l'experiència laboral. En els següents subapartats ens detindrem en varis aspectes, com ara les situacions que generen malestar durant el procés d'inserció, les preferències i resistències que les persones manifesten sobre el fet de posar-se a treballar, les pors que els transmet la possibilitat d'enfrontar-se a una feina, o la capacitat de comunicar i socialitzar el seu malestar en l'àmbit laboral.

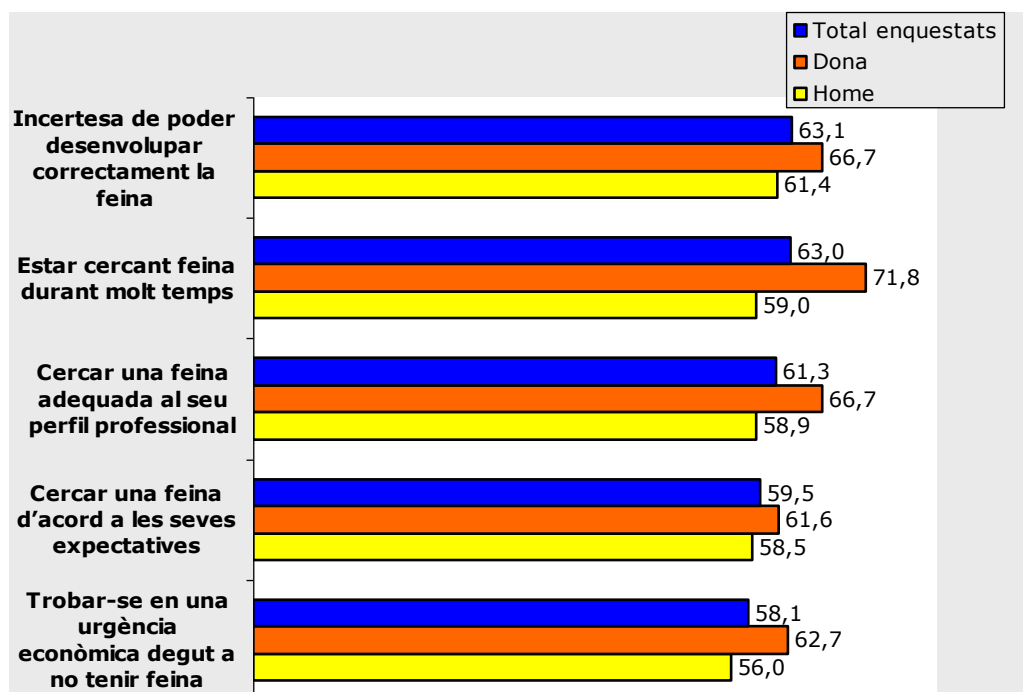
5.1. La inserció laboral

Així, en aquest primer apartat explorarem les situacions de malestar psicològic que tenen lloc durant el procés d'inserció laboral i les preferències i resistències que es mostren en aquest recorregut cap al món laboral a través dels serveis d'inserció.

Situacions desencadenants de malestar psicològic

El següent gràfic recull els elements que en major mesura han produït malestar en les persones enquestades durant el procés d'inserció laboral en l'últim any⁷.

Gràfic 19 A. Elements amb incidència en el malestar psicològic experimentat durant el procés d'inserció, segons sexe. Últim any. (%)

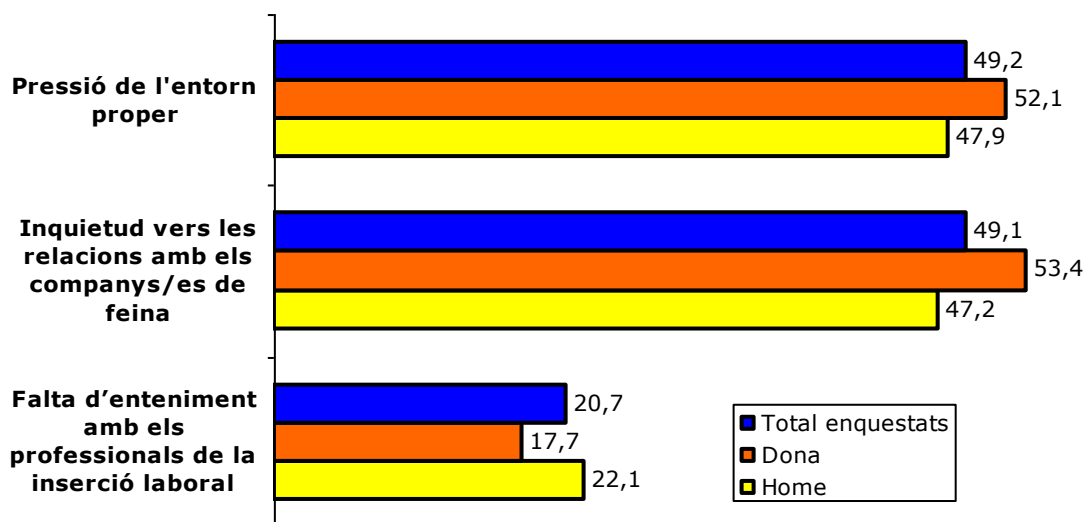
⁷ Els valors que presenta el gràfic 19 en relació a cada situació de malestar són el resultat del sumatori de les variables de resposta positiva, es a dir, el fet d'haver patit malestar "alguna vegada", "moltes vegades" o "constantment". Així, els percentatges indiquen el fet d'haver patit malestar "en alguna ocasió" durant l'últim any, en relació a cada una de les situacions descrites. (Pregunta 28 del Qüestionari Bitàcola)

En general, els resultats són força alts i homogenis, i exposen com el procés d'inserció laboral pot resultar bastant traumàtic ja que té influència sobre diversos elements claus en la autorealització de la persona, com ara complir les pròpies expectatives o satisfer necessitats econòmiques urgents.

Els cinc elements o situacions que s'observen en l'anterior gràfic presenten dades similars, però torna a ser patent que la dona pateix malestar de forma més generalitzada. En totes les situacions descrites, sense excepcions, la dona és la que en major mesura les ha viscut. La diferència de gènere més significativa la trobem en la categoria *estar buscant feina durant molt temps* (71,8% en les dones, 59% en els homes).

Per últim, si analitzem de forma agregada totes les situacions generadores de malestar en el procés d'inserció sobre les que els usuaris/es van ser preguntats, observem com un 81,7% han patit malestar psicològic en relació amb, al menys, una de les situacions durant l'últim any.

Gràfic 19 B. Elements amb incidència en el malestar psicològic experimentat durant el procés d'inserció, segons sexe. Últim any. (%)

El gràfic 19B recull els 3 elements, dels que van ser preguntats al qüestionari, que en major mesura (<50%) han produït malestar durant el procés d'inserció laboral en l'últim any.

En resum, podem aglutinar el malestar més intens en tres grans dimensions: una primera relacionada amb la percepció de les pròpies capacitats (*incertesa de poder desenvolupar correctament la feina*) una segona produïda per la ansietat que genera la situació de cerca de feina (*estar buscant feina durant molt de temps i trobar-se en una*

urgència econòmica) i una tercera relacionada amb les expectatives professionals (*buscar feina adequada al seu perfil professional i a les seves expectatives*).

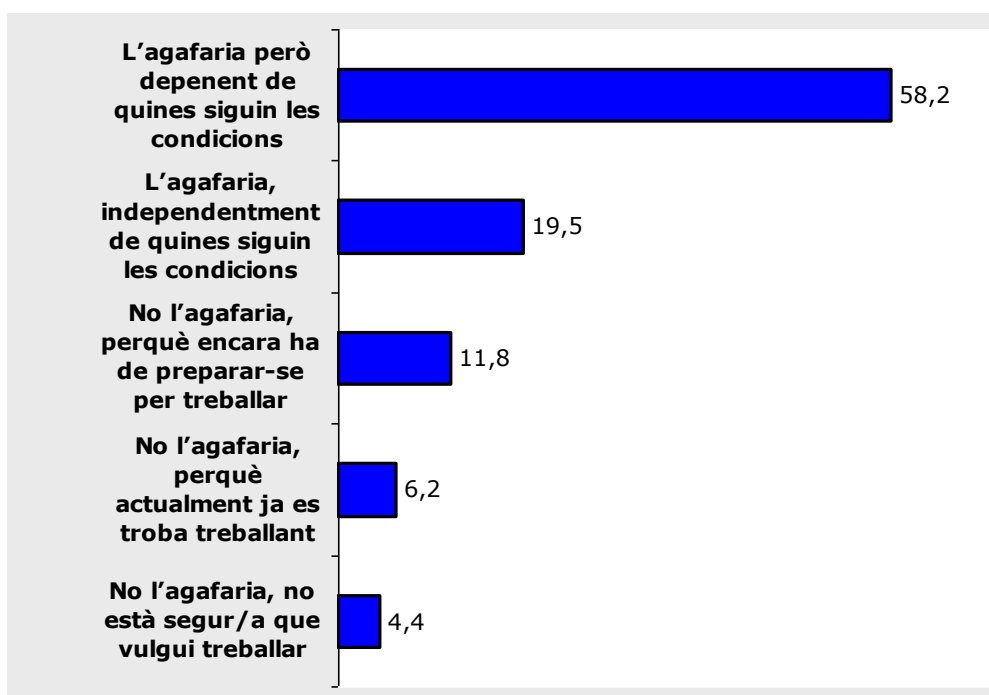
En canvi, la *pressió de l'entorn*, les futures relacions amb companys/es de feina i, sobre tot, l'*enteniment amb els professionals de la inserció* són qüestions que, potser per ser d'una naturalesa més tangencial o no prioritària, no generen tant malestar.

Per últim, l'únic element en què les dones denoten un menor grau de malestar que els homes és l'*enteniment amb professionals de la inserció laboral*. Com veurem més endavant, els homes, en comparació a les dones, semblen tenir menys confiança vers els recursos d'atenció en salut mental i en canvi troben més recolzament o reconeixement que elles en la família, i viceversa.

Preferències i resistències a la inserció

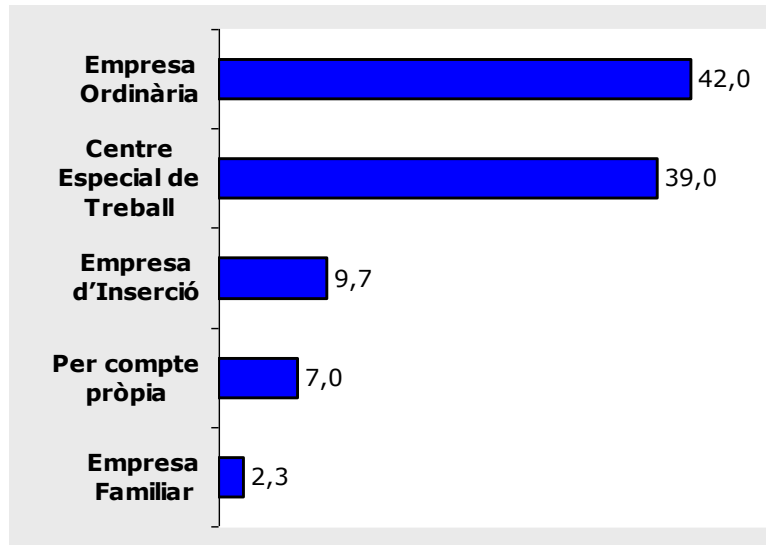
En aquest apartat exposem les preferències que les persones usuàries dels serveis d'inserció laboral mostren davant del món laboral i al seu accés a aquest.

Gràfic 20. Comportament associat a una hipotètica oferta de feina (%)

El 77,7% de les persones enquestades, independentment que actualment es trobin o no treballant, estarien disposades a agafar una feina. Tot i això, la majoria (58,2%) ho farien depenent de les condicions de la feina, mentre que un 19,5% ho farien independentment de les condicions de la feina. No s'han trobat diferències significatives pel que fa al gènere.

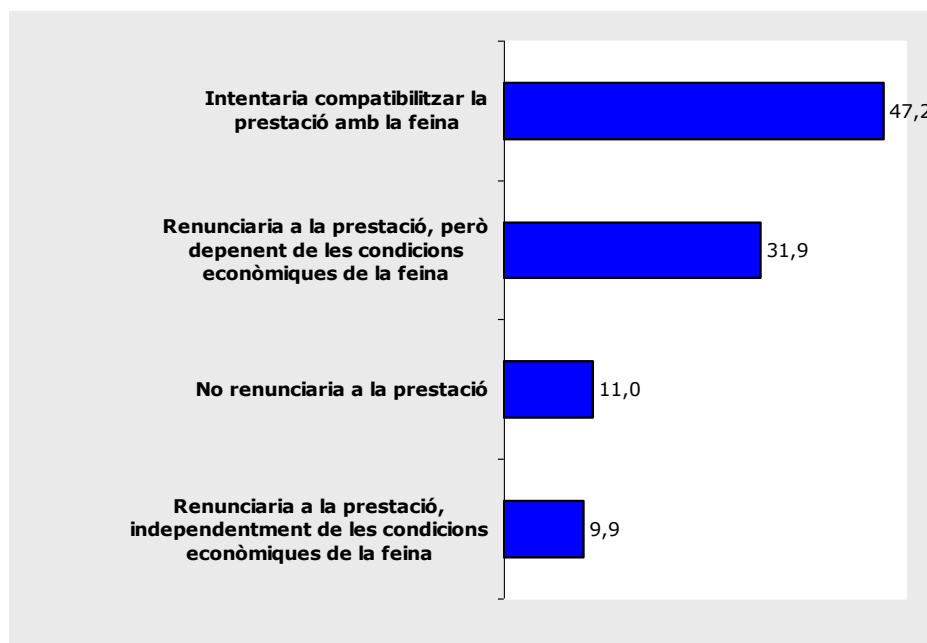
Gràfic 21. Preferències sobre el tipus d'empresa on treballar (%)

En relació al tipus d'empresa en què les persones usuàries voldrien treballar en el futur, les preferències es divideixen de manera força semblant entre aquells que voldrien treballar en el mercat ordinari: a l'empresa ordinària, a l'empresa familiar o per compte pròpia (51,3%, sumades les tres categories). I, els que preferirien treballar al mercat protegit: els Centres Especials de Treball i l'Empresa d'Inserció (48,7%, sumats els valors del Centre Especial de Treball i l'Empresa d'Inserció).

Més concretament, treballar com a assalariats en l'empresa ordinària (42%) i treballar en un Centre Especial de Treball (39%) són clarament les opcions més desitjades.

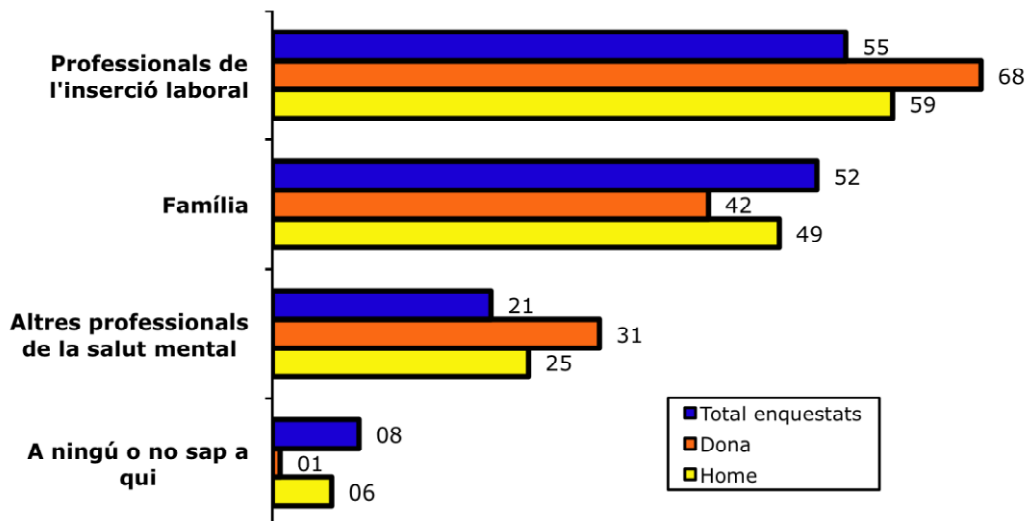
Gràfic 22. Gestió de la prestació social en cas de rebre una oferta de feina (%)

La decisió de com administrar la prestació social en el moment de rebre una oferta de feina pot portar a les persones amb trastorn mental a una situació de dubte o incertesa, que fins i tot pot arribar a ser un factor que obstaculitza l'accés a una nova feina degut a la seguretat que proporciona el fet de gaudir d'una prestació⁸.

La majoria de les persones enquestades (47,2%) voldria compatibilitzar l'actual prestació amb la feina, tot i que en molts casos és patent que la prestació no és compatible amb una feina. A aquest grup de persones s'afegeixen aquelles que directament no renunciarien a la prestació (11%). En resum, un 58,2% voldrien comptabilitzar la prestació amb la feina, o bé no renunciarien a aquesta.

Gràfic 23. Persones o agents amb els que es consultaria què fer amb la prestació social en cas de rebre una oferta de feina, segons sexe (%)

La combinació de diversos canals d'orientació i consulta sembla ser el patró principal a l'hora de decidir què fer amb la prestació en cas de rebre una oferta de feina. Així, un 54,9% consultarien a les i els professionals de la inserció laboral, i un 52,2% a la família. Només un 8,3% no ho consultaria amb ningú o no sap amb qui ho consultaria. Aquestes dades apunten què el pes de la orientació de terceres persones es totalment fonamental a l'hora de decidir respecte les avantatges i els riscos davant una oferta de feina que pot suposar la pèrdua de la prestació social.

El gènere torna a indicar diferències significatives en les persones enquestades. Com avançàvem anteriorment les dones mostren una gran confiança vers els recursos més institucionalitzats (el 67,9% consultaria a les persones professionals dels serveis d'inserció, per un 54,9% en els homes) i l'home troba més recolzament en la família (48,6% en els homes, 41,8% en les dones). Sembla que algunes dones troben, en major

⁸ El gràfic 22 i 23 s'han elaborat només amb les respostes de les persones que en el moment de la realització del qüestionari rebien una prestació social (387 casos).

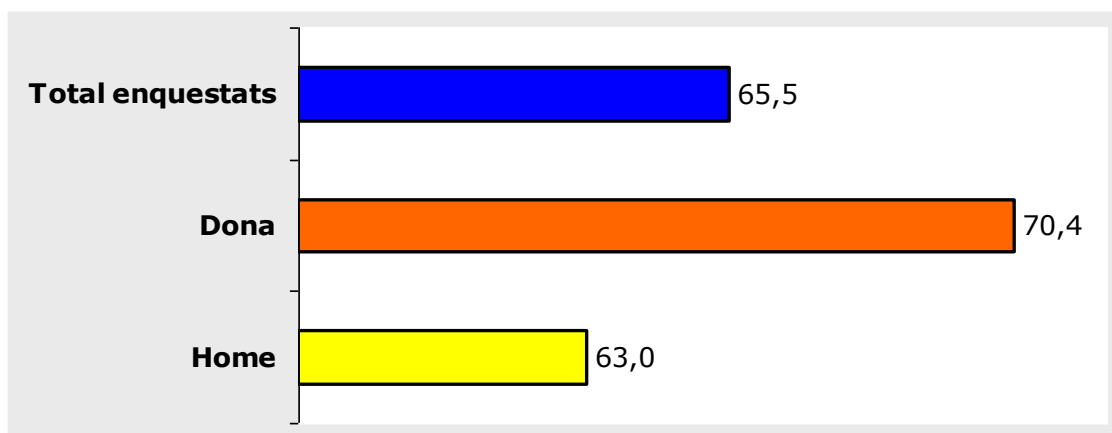

mesura que els homes, un *refugi* en les i els professionals dels serveis d'inserció. Una dada que no es sorprenent si recordem que les dones mostraven una major malestar amb la seva relació amb la família (Gràfic 13).

5.2. Percepció de situacions de malestar a la feina

Com s'observa en el següent gràfic, la por vers la feina, i més concretament, vers la possibilitat de no desenvolupar-la correctament, es un fenomen molt habitual entre les persones vinculades als serveis d'inserció.

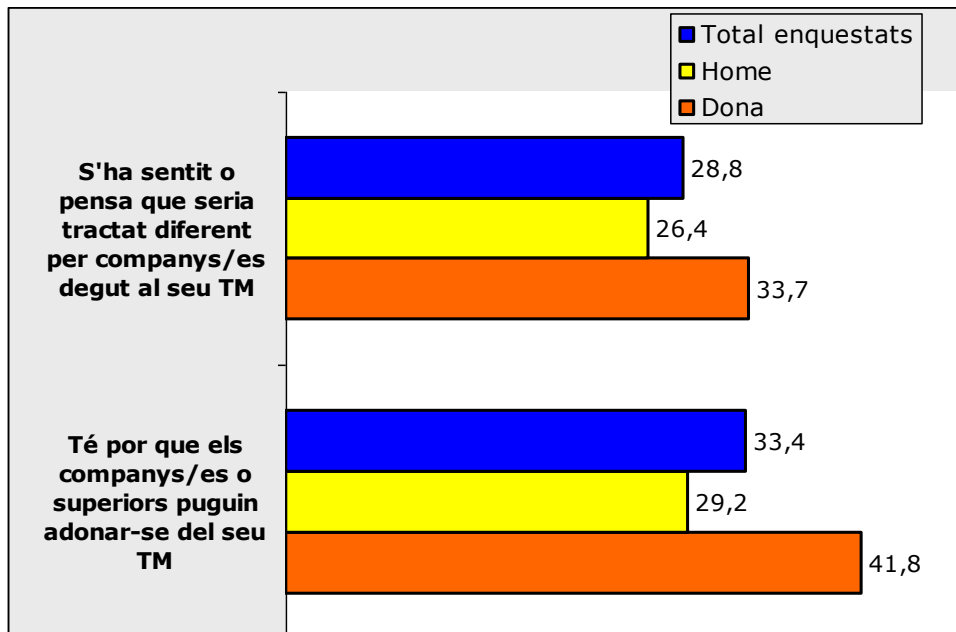
Gràfic 24. Percepció de la possibilitat de sentir por a la feina - actual o futura - per no poder realitzar la feina correctament. (%)

El 65,5% de les persones enquestades creu que té o tindria por a l'hora de realitzar correctament la feina en un lloc de treball. Com observem, aquesta por en les dones encara és més pronunciada (70,4%).

Per a molts, l'àmbit laboral és un espai clau d'autorealització on les persones poden sentir avaluada les seves veritables capacitats per poder enfrontar-se a la vida amb criteris d'autonomia. La majoria de persones consultades no es troben treballant en l'actualitat i porten generalment més de dos anys desocupades, de manera que la pressió i els imaginaris vers el futur treball es van convertint en un fenomen molt transcendent. Un fet que suposa l'augment de les sensacions de malestar i ansietat davant la incorporació a un lloc de feina.

Gràfic 25. Percepció vers les relacions laborals. (%)

Com veiem als gràfic 19A, 19B i 24, el malestar més important que les persones enquestades experimenten vers el món laboral tenen a veure, sobre tot, amb la por de no realitzar la feina de forma correcta i al fet de sentir-se en la necessitat d'aconseguir una feina per qüestions de necessitat o urgència econòmica.

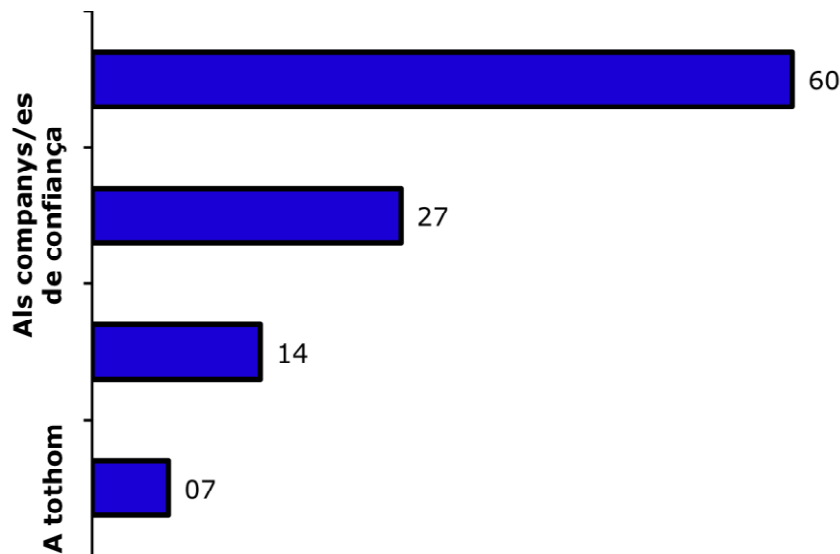
En canvi, els percentatges que indica el gràfic 25 no són tant elevats i és pot afirmar que la dimensió de les relacions laborals, tot i que també és generadora de sentiments negatius, no és en la que més rellevància s'hi diposita. Així, un 28,8% *s'ha sentit o pensen que es sentirien tractats diferent - en un sentit negatiu - per part dels companys/es de feina degut al seu trastorn mental* i un 33,4% *tenen por que els companys/es de feina puguin adonar-se del seu trastorn mental*. En tots dos casos són més les dones que experimenten aquests tipus de malestar. La visibilització del trastorn mental i la capacitat de compartir-lo amb els altres, ja siguin familiars o companys/es de feina, sempre sembla ser més difícil per elles.

A la informació de l'anterior gràfic cal afegir que moltes persones directament ni tan sols saben com s'enfrontarien a aquestes situacions ni es senten capaços d'esbrinar com reaccionarien en aquestes circumstàncies.

5.3. Comunicació del malestar

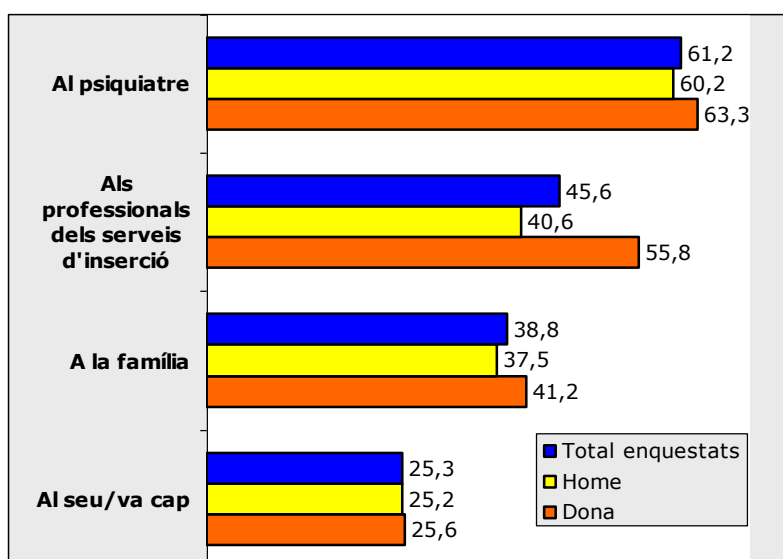
Davant aquests malestans i pors que poden emergir en l'entorn laboral degut a la visibilització del trastorn mental es pregunta a les persones usuàries dels serveis d'inserció laboral vers quina seria la seva estratègia comunicativa amb els companys de feina.

Gràfic 26. Companys de treball als que explicaria que pateix o ha patit un trastorn mental (%)

El gràfic 26 reforça allò que hem observat en el gràfic 25. La majoria de les persones no verbalitzarien la seva experiència amb el trastorn mental en l'entorn laboral o bé no saben que farien (60,1%). El percentatge que veiem en la primera categoria de l'anterior gràfic de barres (No ho explicaria o no sap que faria) es reparteix de la següent manera: Un 40,6% de persones que afirmen que no ho explicarien a ningú i un 19,5% que no sap què faria. Tanmateix, aquesta tendència no es reproduïx davant dels companys de feina vers els que es té confiança.

Gràfic 27. Persones o agents als que demanaria suport en cas de patir malestar psicològic a la feina, segons sexe (%)

El psiquiatre és, per sobre dels professionals dels serveis d'inserció laboral, l'agent al que en major mesura es demanaria suport en cas de patir malestar psicològic a la feina (61,2%), a certa distància, trobem al col·lectiu de professionals de la inserció (45,6%) i a la família (38,8%). En tot cas, tots dos recursos professionals es troben per sobre de la família. Un fet que ens indica els importants nivells de confiança en els col·lectius professionals respecte a les decisions laborals que han de prendre les persones usuàries. En aquest sentit, només un 10,1% no demanaria ajuda o bé no sap què faria i mostra l'important nivell de penetració que els recursos tenen en l'orientació dels usuaris/es.

El gènere no ens mostra grans diferències, si de cas, la més important es la que fa referència als professionals de la inserció laboral, en què la majoria de dones (55,8%) hi buscarien suport.

Tant el gràfic 23 com el gràfic 27 apunten que la dona té menys resistències a l'hora de demanar orientació o suport als serveis de salut mental, mentre que l'home, potser pel fet de sentir una major *obligació* de transmetre seguretat i autonomia, presenta més resistències.

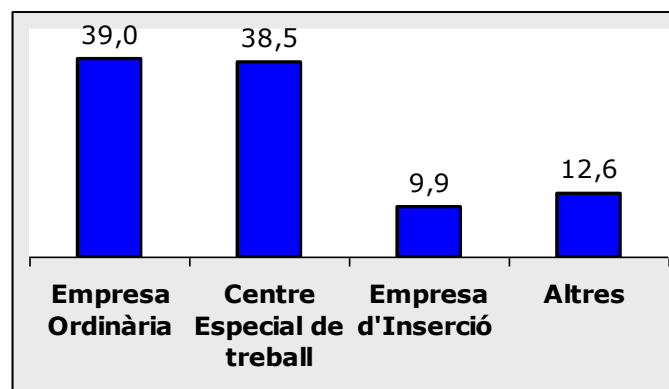
6. Experiència laboral i malestar psicològic

En aquest bloc⁹ presentem informació bàsica en relació a l'experiència laboral d'aquelles persones que havien treballat durant els 12 mesos immediatament anteriors a la realització del qüestionari. Es tracta, per tant, d'informació que es circumscriu a l'experiència laboral d'aquest últim any. Es detallaran dades sobre el tipus d'empresa i l'ocupació desenvolupada així com sobre altres qüestions relatives a la percepció de situacions de malestar i la seva gestió en l'entorn laboral.

6.1. Tipus d'empresa i ocupació

El tipus d'empresa on treballen la majoria de persones vinculades als serveis d'inserció laboral es reparteix de forma molt similar entre l'empresa ordinària (39%) i el Centre Especial de Treball (38,5%). L'empresa d'Inserció (9,9%) presenta valors de resposta més marginals.

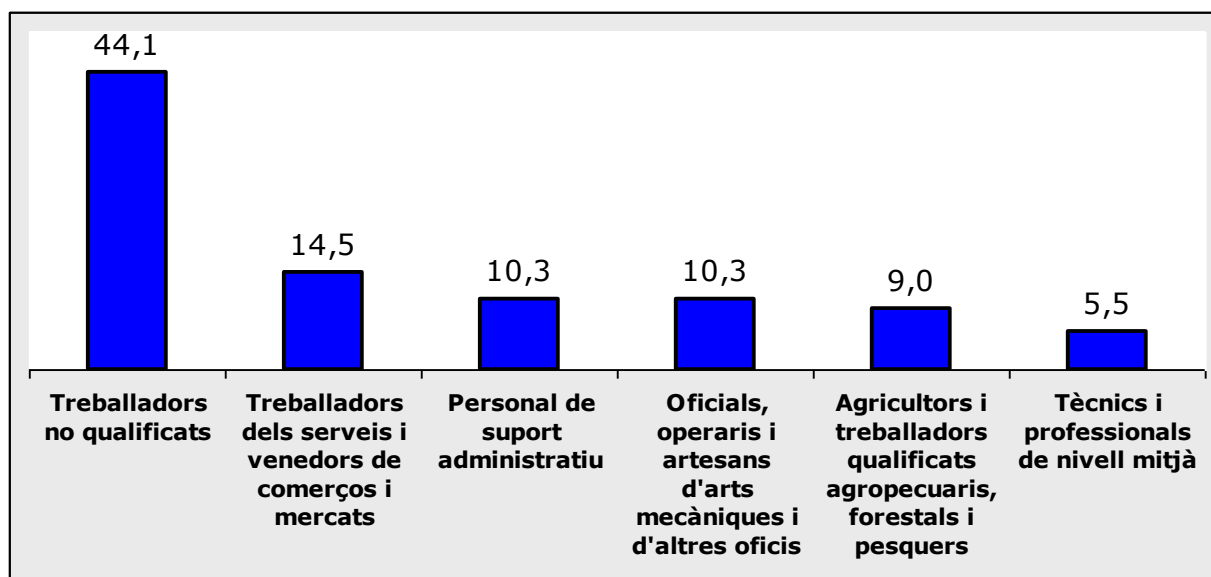
Gràfic 28. Tipus empresa on ha treballat (%)

D'entre els altres tipus o models d'empresa (12,6%) trobem persones que han treballat a empreses de caire familiar, persones que han treballat per compte pròpia i persones que han treballat sense contracte laboral.

⁹ Aquest bloc s'ha elaborat només amb les respostes de les persones que estan treballant o han treballat durant l'últim any (182 casos).

Gràfic 29. Ocupació desenvolupada (%)

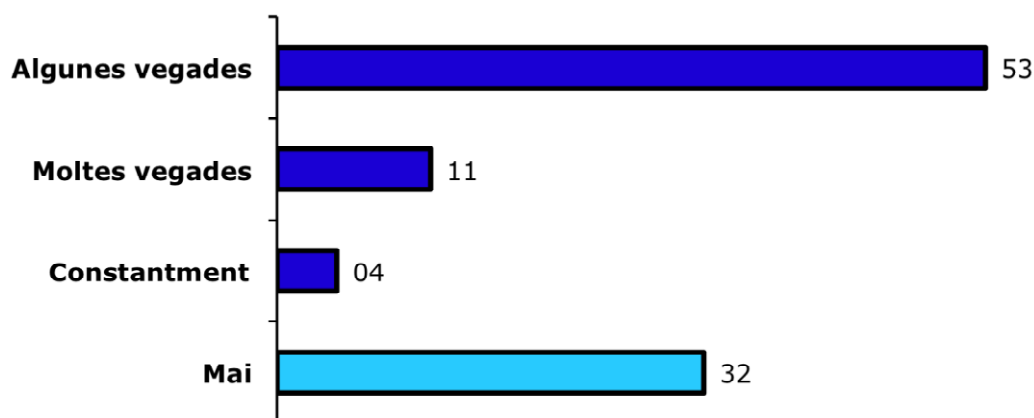

Com indica el gràfic 29, la majoria de persones que han treballat durant l'últim any han desenvolupat una ocupació no qualificada (44,1%). La resta de tipus d'ocupació presenten percentatges molt similars i força marginals. Així, casi la meitat de les persones usuàries dels serveis d'inserció que han treballat en l'últim any ho han fet amb un perfil de treballadors no qualificats.

6.2. Malestar psicològic a la feina

A continuació, mostrem les experiències de malestar psicològic a la feina d'aquelles persones que han treballat en l'últim any.

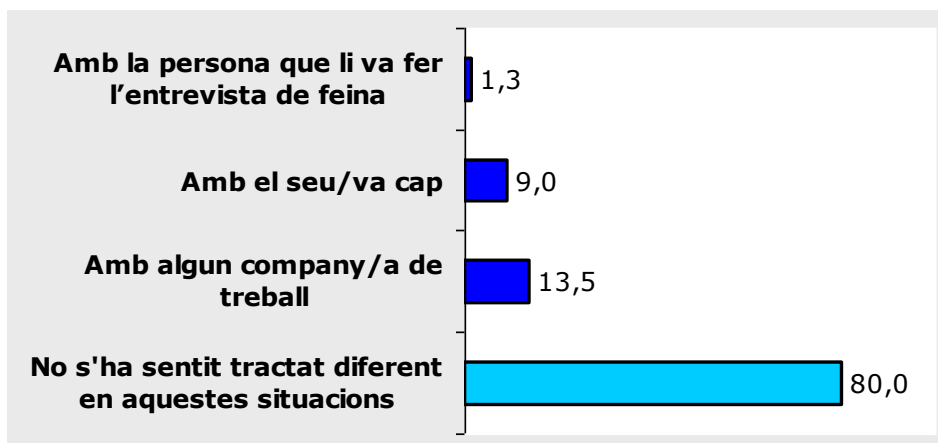
Gràfic 30. Persones que han patit situacions de malestar psicològic a la feina, segons freqüència (%)

La majoria de persones afirmen haver patit situacions de malestar psicològic a la feina *alguna vegada* (53%). Aquesta fenomen encara cobra major rellevància al sumar el

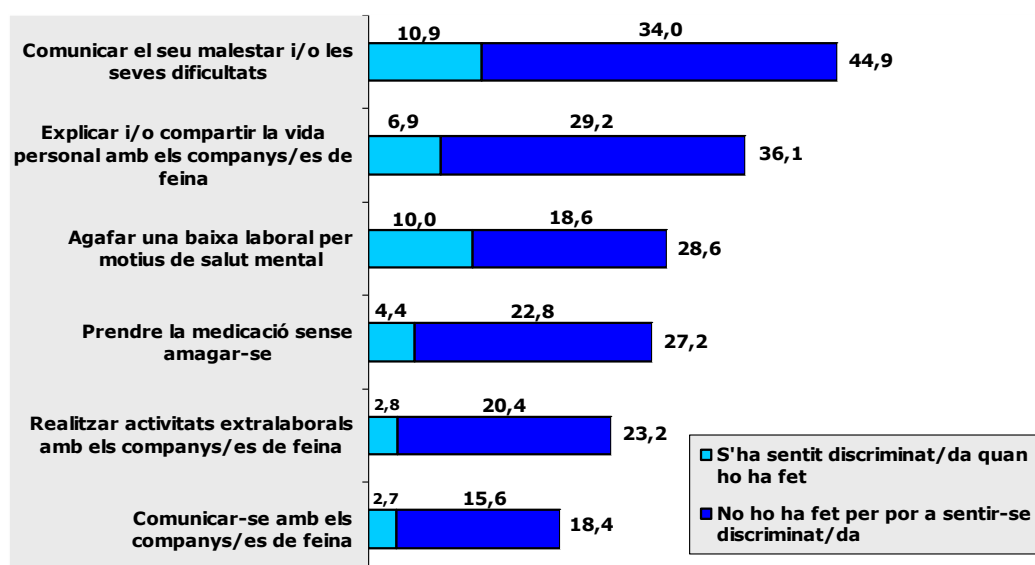
conjunt de persones que han patit malestar (sumats els percentatges de les variables *algunes vegades, moltes vegades i constantment*): El 68,3% ha patit en alguna ocasió situacions de malestar psicològic a la feina durant l'últim any.

Gràfic 31. Percepció d'haver estat tractat/da de manera diferent, segons diferents agents (%)

Com detalla el gràfic 31, durant l'últim any el 80% de les persones treballadores afirmen no haver-se sentit tractades de manera diferent - en un sentit negatiu - per part de la persona que els hi va fer l'entrevista, ni tampoc pels companys/es de treball ni pel seu cap. Combinats aquests resultats amb les prevalències de malestar que presentava el gràfic 30, sembla evident que el malestar, tot i ser patent, no està relacionat amb qüestions relacionals, sinó amb una vivència molt personal de l'individu vers el món laboral.

Gràfic 32. Percepció de la discriminació vers diferents accions relacionades amb l'entorn laboral (%)

El gràfic 32 mostra un conjunt d'accions sobre les que les persones treballadores van ser consultades amb l'objectiu de conèixer si aquestes havien generat sentiments de discriminació al ser portades a terme o bé es veien com potencialment generadores de discriminació.

Així, un 44,9% ha tingut sentiments de discriminació en relació al fet de *comunicar el malestar o les dificultats* en l'entorn laboral. Com observem en el gràfic, en la majoria dels casos aquesta acció no es portava a terme per por a sentir discriminació (34%) i eren menys els que havien tingut un sentiment de discriminació al realitzar l'acció (10,9%).

A certa distància trobem el fet de *compartir la vida personal amb els companys/es de feina* (36,1%). Una de cada tres persones no comparteix aspectes de la seva vida personal amb els companys de feina per por a ser discriminada o perquè s'ha sentit discriminada al fer-ho.

En general, observem com les persones enquestades tendeixen a reprimir els impulsos o els desitjos vers la realització d'aquestes accions (com s'observa en la grandària del blau fosc del gràfic) i és prefereix no afrontar-los abans que veure's en la possibilitat de ser discriminats pel fet d'haver-los fet.

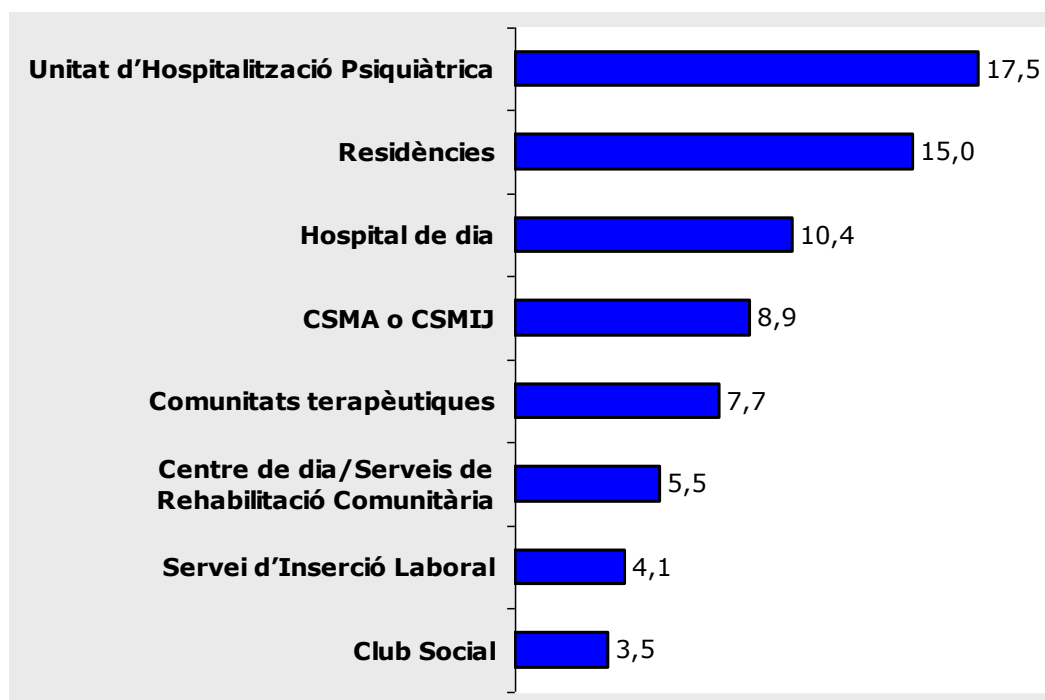
7. La xarxa de salut mental i la xarxa d'inserció laboral

La utilització dels recursos de les xarxes de salut mental mostra que el CSMA (necessari per accedir a un servei d'inserció laboral) i el Servei d'Inserció laboral (totes les persones enquestades en són membres) han estat utilitzats per totes les persones enquestades.

Ara bé, a part d'aquesta evidència, els recursos més utilitzats durant l'últim any han estat la Unitat d'Hospitalització Psiquiàtrica, l'Hospital de Dia, el Club Social i el Centre de Dia, en aquest ordre. Les residències i comunitats terapèutiques presenten valors més residuals.

A continuació mostrem les vivències de discriminació (ser tractat diferent en un sentit negatiu) que les persones usuàries li atribueixen a cada un d'aquests serveis de les xarxes de salut mental.

Gràfic 33. Persones que han estat tractades diferent als recursos de salut mental en l'últim any, segons tipus de recurs¹⁰ (%)

Com veiem a l'anterior gràfic, els recursos que han generat més malestar durant l'últim any han estat, en aquest ordre, la Unitat d'Hospitalització psiquiàtrica (el 17,5% de les persones que han utilitzat el recurs afirmen haver-se sentit tractades diferent) i les

¹⁰ Els percentatges de cada categoria d'aquest gràfic s'han tret de les respostes de les persones que, de fet, havien utilitzat cadascun dels recursos durant l'últim any.

residències (15%). Ambdós serveis són de medis tancats en que es restringeix la llibertat de les persones que en són usuàries. Tanmateix, aquests percentatges que presenta el gràfic no són excessivament alts.

Per altra banda, s'ha analitzat la percepció de les persones enquestades d'haver-se sentit tractades de manera diferent per part dels diferents tipus de professionals¹¹ pels que han estat atesos durant l'últim any, independentment del recurs on aquests professionals desenvolupaven la seva tasca. En general les persones enquestades no s'han sentit tractades diferent i en tots els casos els valors associats a cada tipus de professional estan entre el 2% i el 4%.

Analitzant el col·lectiu de professionals en conjunt, la xifra es una mica més elevada, tot i que encara baixa: el 15,3% s'ha sentit tractat diferent per algun tipus de professional en l'últim any.

¹¹ Psicòlegs/es, psiquiatres, metges de capçalera, infermers/es, treballadors/es o educadors/es socials i altres professionals.

8. CONCLUSIONS

A continuació presentem els punts més destacats d'aquest informe.

LES DADES GENERALS

Dos de cada tres persones usuàries dels serveis d'inserció laboral són homes.

La majoria de les persones usuàries dels serveis d'inserció (58,4%) tenen entre 30 i 44 anys, amb una mitjana de 37 anys.

La majoria de persones usuàries (57,1%) tenen estudis primaris o bé han realitzat estudis de Formació Professional (33,7% i 23,4%, respectivament).

La majoria de persones usuàries no tenen ni fills ni parella. Malgrat això, són moltes més les dones que els tenen (el 33,7% tenen fill/s i el 34,2% parella).

El 61,9% de les persones usuàries dels serveis d'inserció reben algun tipus de prestació social.

La majoria de persones vinculades als serveis es troben desocupades o aturades (73,5%). D'aquestes:

- El 53% porten més de dos anys en aquesta situació.
- El 64,3% afirmen estar buscant feina activament.

LA RESIDÈNCIA

El 63,7% viuen amb el pare i/o la mare. Les dones tenen una tendència lleugerament més accentuada cap a la emancipació (normalment via parella).

Tasques domèstiques: el 56,9% afirmen ser els principals responsables en

realitzar les tasques domèstiques, encara que normalment aquestes tasques es fan en coordinació amb altres, sobre tot, amb la mare (53,5%).

- **La majoria (59,3%) dediquen 30 minuts o una hora a realitzar les tasques domèstiques.**

Gènere: el 74,4% de les dones realitzen les tasques domèstiques (48,1% en els homes) i el 38,1% dediquen dues o més hores diàries per fer-les (12,8% en els homes).

Ingressos: només el 21,5% afirmen ser els principals responsables en aporta ingressos a la llar. El pare (40,4%) i la mare (28,7%) tenen més rellevància com agents aportadors d'ingressos.

Assimilació del malestar en l'entorn familiar: en la majoria dels casos, tots els membres de la família reconeixen que l'usuari/a pateix o ha patit un trastorn mental (68,8%) i entenen com el trastorn mental pot afectar a la seva vida (56,2%).

Gènere: El 40,2% de les dones s'han sentit tractades diferent per al menys un membre de la família durant l'últim any (26,4% en els homes).

Desitjos i anhels generals: d'entre les diverses categories tractades, *explicar als altres el problema de salut mental que es pateix* és l'element vers el qual es percep un major nivell de discriminació a l'hora de portar-lo a terme (46,7%).

Pressió per a treballar (entorn familiar): més de la meitat de les persones enquestades (55,2%) s'han sentit pressionades *per treballar* per part de al menys una persona durant l'últim any.

La mare és el membre de la família del qual es rep una major pressió en relació al fet de posar-se a treballar (37%), bastant a prop es troba al pare i altres persones de l'entorn que no pertanyen a la família (34,2% i 33,6%, respectivament).

Gènere: L'home sempre sent una major pressió per a treballar que la dona, independentment de quin sigui el membre de la família que origini aquesta pressió.

La pressió per a NO treballar (entorn familiar): el 34,2% de les persones

enquestades s'han sentit pressionades *per a no treballar* per part de al menys una persona de l'entorn familiar durant l'últim any.

La mare és la que més genera aquest tipus de pressió (24%), seguida pel pare (19,5%).

LA INSERCIÓ, LA PERCEPCIÓ DEL MÓN LABORAL I ELS MALESTAR PSICOLÒGIC

El malestar psicològic més intens en el procés d'inserció es pot aglutinar en tres grans dimensions:

- **Percepció de les pròpies capacitats** (*incertesa de poder desenvolupar correctament la feina*).
- **Sensació d'ansietat generada per la situació de cerca de feina** (*estar buscant feina durant molt de temps i trobar-se en una urgència econòmica*)
- **Expectatives professionals en el futur treball** (*cercar una feina adequada al seu perfil professional i a les seves expectatives*).

El 81,7% ha patit malestar psicològic com a mínim en una de les tres anteriors dimensions durant l'últim any.

El 77,7% de les persones enquestades, independentment de si actualment es troben o no treballant, estarien disposades a agafar una feina.

- El 58,2% la agafarien depenent de les condicions de la feina.
- El 19,5% la agafarien independentment de les condicions de la feina.

Les preferències respecte al tipus d'empresa en què es vol treballar en el futur es divideixen de manera semblant entre aquells que voldrien treballar a l'empresa ordinària i els que voldrien treballar a la protegida

- El 42% voldrien treballar com a assalariats/des en l'empresa ordinària.
- El 39% voldrien treballar en un Centre Especial de Treball.

El 65,5% de les persones usuàries té o creu que tindria por, en major o menor mesura, a no desenvolupa correctament la feina en un lloc de treball.

Gènere: en les dones aquesta por encara és més pronunciada (70,4%).

Les relacions laborals no genera tants sentiments adversos:

- El 28,8% de les persones usuàries *s'han sentit o pensen que es*

sentirien tractats diferent - en un sentit negatiu - per part dels companys/es de feina degut al seu trastorn mental.

• El 33,4% de les persones usuàries tenen por que els companys/es de feina puguin adonar-se del seu trastorn mental.

En ambdós casos són més les dones que experimenten aquests tipus de malestar.

El 60,1% de les persones usuàries no verbalitzaria la seva experiència amb el trastorn mental en l'entorn laboral o bé no saben que farien.

El psiquiatre (61,2%) és la persona o l'agent al que en major mesura se li demanaria suport en cas de patir malestar psicològic a la feina. A certa distància trobem als professionals de la inserció (45,6%) i a la família (38,8%).

Gènere: La dona presenta una major tendència (55,8%) a demanar suport als serveis de salut mental que els homes (40,6%).

L'EXPERIÈNCIA LABORAL EN L'ÚLTIM ANY I EL MALESTAR PSICOLÒGIC

D'entre les persones que han tingut experiència laboral durant l'últim any, el 39% l'ha desenvolupat a l'empresa ordinària i el 38,5% a Centres Especials de Treball. Aquestes dos categories agrupen al 77,5% del total de l'experiència laboral de les persones usuàries que han treballat en l'últim any.

La majoria de persones usuàries que han treballat durant l'últim any han desenvolupat una ocupació no qualificada (44,1%).

El 68,3% ha patit en alguna ocasió situacions de malestar psicològic a la feina, tot i que aquestes situacions normalment eren puntuals.

• El malestar no acostuma a tenir el seu origen en les relacions interpersonals: el 80% de les persones afirmen no haver-se sentit tractades de manera diferent ni per la persona que realitzava l'entrevista de feina ni pels companys/es ni pel o la cap.

▪ El 44,9% de les persones ha tingut sentiments de discriminació en relació al fet de *comunicar el malestar o les dificultats* en l'entorn laboral.

▪ El 36,1% de les persones ha tingut sentiments de discriminació en relació al fet de *compartir la vida personal amb els companys/es de*

feina (36,1%).

Les persones amb aquest tipus de sentiments normalment preferien no portar a terme aquestes accions per por a sentir-se discriminades.

LA XARXA DE SALUT MENTAL I LA XARXA D'INSERCIÓ LABORAL

Després del CSMA i els Serveis d'Inserció, els recursos més utilitzats durant l'últim any han estat la Unitat d'Hospitalització Psiquiàtrica, l'Hospital de Dia, el club social i el Centre de Dia, en aquest ordre.

Un baix nombre de persones afirmen haver-se sentit tractades diferent als recursos de salut mental:

- El 17,5% de les persones que han utilitzat la Unitat d'Hospitalització Psiquiàtrica durant l'últim any afirmen haver-se sentit tractades diferent en aquest recurs.**
- El 15% de les persones que han utilitzat les residències durant l'últim any afirmen haver-se sentit tractades diferent en aquest recurs.**

ANNEX (Qüestionari Bitàcola)

Qüestionari Bitàcola

Adreçat als usuaris/es dels Serveis d'Inserció Laboral en Salut Mental

1. Quin és el teu sexe?

- (1) Home
- (2) Dona

2. Quina és la teva edat?

_____ anys

3. En quin municipi vius?

4. Quin és el nivell màxim d'estudis que has assolit? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Menys que primaris
- (2) Primaris
- (3) Secundaris
- (4) Batxillerat
- (5) Formació Professional
- (6) Universitaris

5. A quina entitat d'inserció laboral estàs vinculat o vinculada? Especifica l'entitat a la que estàs vinculat/da

6. En quin servei estàs inscrit/a? Pots indicar més d'una resposta

- Orientació Professional
- Servei de Suport i Acompanyament a la Inserció laboral
- Formació Ocupacional
- Servei de Intermediació Laboral
- Servei Prelaboral
- Itinere
- Pràctiques d'Empresa
- Recerca Activa d'Ocupació
- Altra servei no indicat a l'anterior llista

Especifica quin servei: _____

7. Durant l'últim any, has rebut o estàs rebent algun tipus de prestació social i/o pensió? Marca amb una 'X' una

única opció

- (1) L'atur
- (2) PIRMI (Renda Mínima d'Inserció)
- (3) Una altra pensió no contributiva
- (4) Una altra pensió contributiva
- (5) No rebo cap prestació social i/o pensió
- (6) No ho sé

Residència i Família

8. Pel que fa a la teva residència, en quina de les següents situacions et trobes? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Visc a casa d'algun membre de la meva família
- (2) Visc a una casa de la meva propietat
- (3) Visc a una casa que he llogat jo o amb altra o altres persones
- (4) Visc a una residència
- (5) Visc a un pis tutelat
- (6) No em trobo en cap de les anteriors situacions

Especifica quina es la teva situació: _____

9. Actualment, amb qui vius? En cas que més d'una possibilitat sigui correcta, pots indicar més d'una resposta

- Sol/a
- Amb la meva mare i/o pare
- Amb altres persones de la meva família (no pares)
- Amb la meva parella
- Amb els meu/s fill/es
- Amb altres persones (no família)

10. Quina persona és la que més ingressos aporta a l'economia domèstica a casa teva? En cas que més d'una persona aportí un nivell similar d'ingressos, pots indicar més d'una resposta.

- Jo
- La meva mare
- El meu pare
- La meva parella
- Un altre membre de la meva família
- Una altra persona (no família, no parella)

11. Tens persones al teu càrrec? Pots indicar més d'una resposta

- Si, tinc una o més persones menors d'edat al meu càrrec
- Si, tinc una o més persones majors d'edat al meu càrrec
- No tinc persones al meu càrrec

12. A casa teva, qui s'encarrega principalment de les tasques domèstiques (netejar, cuinar, comprar, etc.) ? En cas que més d'una persona sigui responsable principal de la realització de les tasques domèstiques, pots indicar més d'una resposta

- Jo
- La meua parella
- La meua mare
- El meu pare
- Altres persones de la meua família
- Altres persones amb les que convisc (NO familiars)
- Una persona contractada
- Els serveis socials
- Una altra persona o servei

Especifica quina altra persona o servei: _____

13. En cas que acostumis a realitzar les tasques domèstiques, quan temps li dediques diàriament? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) No acostumo a realitzar les tasques domèstiques
- (2) 30 minuts
- (3) Una hora
- (4) Dues hores
- (5) Més de dues hores

Família i salut mental

14. La teua família, reconeix que pateixes o has patit un trastorn mental? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Si, tots els membres de la meua família
- (2) Si, però només alguns membres de la meua família
- (3) Si, però només un membre de la meua família *Indica quin membre* _____
- (4) No, ningú a la meua família ho reconeix
- (5) No, no ho he comunicat a la meua família

15. La teva família, entén com el trastorn mental pot afectar a la teva vida? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Si, tots els membres de la meva família
- (2) Si, però només alguns membres de la meva família
- (3) Si, però només un membre de la meva família *Indica quin membre* _____
- (4) No, ningú a la meva família ho entén
- (5) No, no ho he comunicat a la meva família

16. En l'últim any, consideres que has estat tractat diferent - en un sentit negatiu - per part d'algun membre de la teva família degut a la teva salut mental? Pots indicar més d'una resposta

- Si, per part del meu pare
- Si, per part de la meva mare
- Si, per part dels meus germans/es
- Si, per part de la meva parella
- Si, per part dels meus fills/es
- Si, per part d'un altre membre de la família
- No, mai he estat tractat diferent

Xarxa de salut mental i xarxa inserció laboral

17. En l'últim any, has utilitzat algun dels següents recursos i serveis? Marca amb una 'X' tots aquells recursos i serveis que hagi utilitzat

- Unitat d'Hospitalització Psiquiàtrica
- Centre de Salut Mental per a Adults (CSMA) o Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ)
- Hospital de dia
- Centre de dia/Serveis de Rehabilitació Comunitària
- Club Social
- Servei d'Inserció Laboral
- Residències
- Comunitats terapèutiques

18. En cas que hagi estat tractat diferent – en un sentit negatiu - per part dels professionals degut a la teva salut mental, indica en quin servei t'ha succeït. Pots indicar més d'una resposta

- Unitat d'Hospitalització Psiquiàtrica
- Centre de Salut Mental per a Adults (CSMA) o Centre de Salut mental infantil i Juvenil (CSMIJ)
- Hospital de dia
- Centre de dia/Serveis de Rehabilitació Comunitària
- Club Social
- Servei d'Inserció laboral
- Residències
- Comunitats terapèutiques

- No, no m'he sentit tractat diferent

19. En l'últim any, consideres que has estat tractat diferent – en un sentit negatiu – pels professionals degut a la teva salut mental? Pots indicar més d'una resposta

- Si, per part dels psicòlegs/es
- Si, per part dels psiquiatres
- Si, per part dels metges de capçalera
- Si, per part dels infermers/es
- Si, per part dels treballadors/es o educadors/es socials
- Si, per part d'altres professionals
- No, mai he estat tractat diferent per part dels professionals

Treball

20. En l'últim any, has treballat (amb contracte laboral)?

- (1) Si
- (2) No

21. Quina és la teva situació laboral actual? Pots indicar més d'una resposta

- Estic a l'atur o desocupat/da
- Sóc assalariat/da, treball per compte d'altra
- Sóc autònoma/a, treball per compte pròpia
- Treball sense contracte
- Em dedico a realitzar el treball domèstic a casa meva
- Sóc estudiant (Formació reglada)
- Em trobo en una altra situació *Especifica quina:* _____

22. Quant temps portes a la situació descrita a l'anterior pregunta? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Menys de 1 mes
- (2) De 1 a 6 mesos
- (3) De 6 mesos a 1 any
- (4) Més d'un any
- (5) Més de 2 anys

23. Actualment, estàs buscant feina activament?

- (1) Si
- (2) No

24. A dia d'avui, si t'oferissin una feina... Marca amb una 'X' una única opció

- (1) L'agafaria, independentment de quines siguin les seves condicions
- (2) L'agafaria però depenent de quines siguin les seves condicions
- (3) No l'agafaria, actualment ja em trobo treballant
- (4) No l'agafaria, encara he de preparar-me per treballar
- (5) No l'agafaria, no estic segur/a que vulgui treballar

25. En cas que poguessis triar, en quin tipus d'empresa preferiries treballar? Marca una única opció

- (1) Centre Especial de Treball
- (2) Empresa d'Inserció
- (3) Empresa Ordinària
- (4) Empresa Familiar
- (5) Per compte pròpia (com autònom o en una empresa pròpia)

Només has de respondre a les preguntes 26 i 27 en cas que estiguis rebent una prestació (Atur, PIRMI, pensió contributiva o no contributiva, etc)...

26. A dia d'avui, si t'oferissin una feina... Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Renunciaria a la meva prestació, independentment de les condicions econòmiques de la feina
- (2) Renunciaria a la meva prestació, però depenent de les condicions econòmiques de la feina
- (3) Intentaria compatibilitzar la meva prestació amb la feina
- (4) No renunciaria a la meva prestació

27. Amb qui consultaries què fer amb la teva prestació si t'oferrissin un treball? Pots indicar més d'una resposta

- Amb la meva família
- Amb els professionals de la inserció laboral
- No ho consultaria amb ningú
- Amb la meva parella
- Amb altres professionals de la salut mental
- No sé amb qui consultaria

28. En l'últim any, has patit malestar psicològic en relació a alguna de les següents situacions? Marca amb una 'X' una única resposta per fila

	(1) Mai	(2) Algunes vegades	(3) Moltes vegades	(4) Constantment
Per trobar-me en una urgència econòmica degut a no tenir feina				
Per estar cercant feina molt de temps				
Per cercar una feina adequada al meu perfil professional				
Per cercar una feina d'acord a les meves expectatives				
Per pressió del meu entorn proper				
Per falta d'enteniment amb els professionals de la inserció laboral				
Per la incertesa de poder desenvolupar correctament la feina				
Per inquietud vers les relacions amb els companys/es de feina				

29. En l'últim any, t'has sentit pressionat pel teu entorn familiar per treballar? Marca amb una 'X' una única resposta per fila

	(1) Mai	(2) Algunes vegades	(3) Moltes vegades	(4) Constantment
Per part del meu pare				
Per part de la meva mare				
Per part dels germans/es				
Per part de la meva parella				
Per part dels meus fills/es				
Per part d'altres familiars				

Per part d'altres persones (no família)				

30. En l'últim any, t'has sentit pressionat pel teu entorn familiar per NO treballar? Marca amb una 'X' una única resposta per fila

	(1) Mai	(2) Algunes vegades	(3) Moltes vegades	(4) Constantment
Per part del meu pare				
Per part de la meva mare				
Per part dels germans/es				
Per part de la meva parella				
Per part dels meus fills/es				
Per part d'altres familiars				
Per part d'altres persones (no família)				

31. Marca amb una 'X' en la casella corresponent en cas que tinguis germans/es, fill/es o parella:

- Tinc germà/nes
- Tinc fill/es
- Tinc parella

Gestió del treball

Respon a aquest apartat (Gestió del treball) tant si estàs treballant com si no ho estàs...

32. Tens por o penses que tindries por a no poder desenvolupar correctament la teva feina pel fet de tornar al món laboral després d'un temps? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Si, molta
- (2) Si, bastanta
- (3) Si, poca
- (4) No, no tinc por

33. Explicaries als teus companys/es de feina que tens o has tingut un trastorn mental? Pots indicar més d'una resposta

- S'ho explicaria a tothom
- S'ho explicaria als companys/es de confiança

- S'ho explicaria al meu/va cap
- No ho explicaria
- No se què faria

34. Et faria por que els teus companys/es de feina o superiors s'adonessin que tens o has tingut un trastorn mental? Marca amb una 'X' la teva resposta

- (1) Si
- (2) No
- (3) No ho se

35. T'has sentit tractat de forma diferent o penses que series tractat de forma diferent – en un sentit negatiu - per part dels teus company/es de feina degut a la teva salut mental? Marca amb una 'X' la teva resposta

- (1) Si
- (2) No
- (3) No ho se

36. En cas que patissis malestar psicològic a la feina, demanaries suport? A qui? Pots indicar més d'una resposta

- Si, als companys/es de feina
- Si, al meu/va cap
- Si, al psiquiatre/a
- Si, als professionals dels serveis d'inserció laboral
- Si, a la meva família
- Si, als meus amics/gues o a altres persones
- No demanaria ajuda
- No se què faria

37. Respecte als següents desitjos i anhels, t'has sentit discriminat/da a l'hora de portar-los a terme? Has deixat de portar-los a terme per por a sentir-te discriminat/da? Indica amb una 'X' una sola resposta per fila. Respon només en relació a la teva experiència de l'últim any.

	(1) M'he sentit discriminat/da quan ho he fet	(2) No ho he fet per por a sentir-me discriminat/da	(3) No m'he sentit discriminat/da / És indiferent
Ser jo mateix			
Emancipar-me			
Establir una relació de parella			
Explicar als altres el meu problema de salut mental			
Cercar feina			

Experiència laboral i malestar psicològic

Només has de respondre a aquest apartat (Experiència laboral i malestar psicològic) en cas d'estar treballant actualment o haver treballat durant l'últim any...

38. On has estat treballant en l'últim any? Pots indicar més d'una resposta si has treballat en més d'un lloc

- Centre Especial de Treball
- Empresa Ordinària
- Per compte pròpia (com autònom/a o en una empresa pròpia)
- Empresa d'Inserció
- Empresa Familiar
- He treballat sense contracte

39. Quin tipus d'ocupació desenvolupes o desenvolupaves? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Directors i gerents
- (2) Professionals científics i intel·lectuals
- (3) Tècnics i professionals de nivell mitjà
- (4) Personal de suport administratiu
- (5) Treballadors dels serveis i venedors de comerços i mercats
- (6) Agricultors i treballadors qualificats agropecuaris, forestals i pesquers
- (7) Oficials, operaris i artesans d'arts mecàniques i d'altres oficis
- (8) Operadors d'instal·lacions i de màquines i muntadors
- (9) Treballadors no qualificats
- (10) Ocupacions militars

40. En l'últim any, has patit situacions de malestar psicològic a la feina? Marca amb una 'X' una única opció

- (1) Mai
- (2) Alguna vegada
- (3) Moltes vegades
- (4) Constantment

41. T'has sentit tractat de manera diferent – en un sentit negatiu – en alguna de les següents situacions degut a la teva salut mental? Pots indicar més d'una opció

- Amb la persona que em va fer l'entrevista de feina
- Amb algun company/a de treball
- Amb el meu/va cap
- No m'he sentit tractat diferent en aquestes situacions

42. Respecte a les següents accions, t'has sentit discriminat/da a l'hora de portar-les a terme? Has deixat de portar-les a terme per por a sentir-te discriminat/da? Indica amb una 'X' una sola resposta per fila.

(1) M'he sentit discriminat/da	(2) No ho he fet per por a	(3) No m'he sentit

	quan ho he fet	sentir-me discriminat/da	discriminat/da / És indiferent
Comunicar-me amb els companys/es de feina			
Comunicar el meu malestar i/o les meves dificultats			
Realitzar activitats extralaborals amb els companys/es de feina			
Prendre la medicació sense amagar-me			
Agafar una baixa laboral per motius de salut mental			
Explicar i/o compartir la vida personal amb els companys/es de feina			

